OSTRAVSKÁ UNIVERZITA
FAKULTA UMĚNÍ
KATEDRA SÓLOVÉHO ZPĚVU

Role Despiny z opery Così fan tutte od W. A. Mozarta a specifika její interpretace

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor práce: Patricia Janečková
Vedoucí práce: doc. MgA. Eva Dřízgová, Ph.D.

2020

UNIVERSITY OF OSTRAVA
FACULTY OF FINE ARTS
DEPARTMENT OF VOCAL STUDIES

The role of Despina from the opera Così fan tutte by W. A. Mozart and the specifics of its interpretation

BACHELOR THESIS

Author: Patricia Janečková
Supervisor: doc. MgA. Eva Dřízgová, Ph.D.

2020

OSTRAVSKÁ UNIVERZITA

Fakulta umění

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	**Patricia JANEČKOVÁ**
Osobní číslo:	**U17124**
Studijní program:	**B8201 Hudební umění**
Studijní obor:	**Zpěv**
Téma práce:	**Role Despiny z opery Cosi fan tutte od W. A. Mozarta a specifika její interpretace**
Téma práce anglicky:	**The role of Despina from the opera Cosi fan tutte by W A Mozart and the specifics of its interpretation**
Zadávající katedra:	**Katedra sólového zpěvu**

Zásady pro vypracování

- okolnosti vzniku opery a dobové zvyklosti operního světa - analýza jevištní postavy Despiny z pohledu interpretačního, psychologie a jejího vývoje - režijní pojetí olomoucké inscenace z roku 2019. - porovnání různých interpretací role Despiny. - výpověď o uměleckém přínosu pro mladého začínajícího umělce z nastudování role na profesionální operní scéně.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

MELOGRANI, Piero. Mozart: životopis. Praha: Paseka, 2010. Historická paměť. ISBN 978-80-7432-062-0. HOSTOMSKÁ, Anna. Opera: průvodce operní tvorbou. Vyd. 10., dopl. (v nakl. NS Svoboda 1.). Praha: NS Svoboda, 1999. ISBN 80-205-0578-4. TROJAN, Jan. Dějiny opery: tvůrci předloh, libretisté, skladatelé a jejich díla. Praha: Paseka, 2001. ISBN 80-7185-348-8. VOLEK, Tomislav. Osobnosti světové hudby. Praha: Mladá fronta, 1982. Malé encyklopedie (Mladá fronta). CASINI, Claudio. Amadeus: život Mozartův. Praha: Academia, 2001. ISBN 80-200-0862-4.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. Eva Dřízgová, Ph.D.**
Katedra sólového zpěvu

Datum zadání bakalářské práce: **28. listopadu 2019**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2020**

doc. Eva Dřízgová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Ostravě dne 28. listopadu 2019

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá rolí Despiny z opery Così fan tutte od Wolfganga Amadea Mozarta z pohledu interpretačního, procesu nastudování, její psychologií a jevištním vývojem hereckým a pohybovým. Poukazuje taktéž na klady a zápory kostýmu na jevišti. Vychází z inscenace Moravského Divadla Olomouc z roku 2019, z vlastní interpretační zkušenosti autorky práce s touto rolí.

Klíčová slova:

Wolfgang Amadeus Mozart, Così fan tutte, Despina, Moravské divadlo Olomouc, opera, operní role, nastudování, interpretace, premiéra

ABSTRACT

This thesis considers the role of Despina from the opera Cosi fan tutte by Wolfgang Amadeus Mozart from the point of view of the interpretation. It further looks at the process of staging, psychology of the role and stage development of acting and movement. The thesis also considers period clothing and costumes. It is based on the production by the Moravian Theater Olomouc from 2019 and on the author's own interpretive experience with this role.

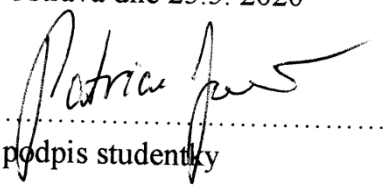
Keywords:

Wolfgang Amadeus Mozart, Così fan tutte, Despina, Moravian Theatre Olomouc, opera, opera part, rendition, interpretation, premiere

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Já, níže podepsaná studentka, tímto čestně prohlašuji, že text mnou odevzdané závěrečné práce v písemné podobě i na CD nosiči je totožný s textem závěrečné práce vloženým v databázi DIPL2.

Ostrava dne 25.5. 2020

.....

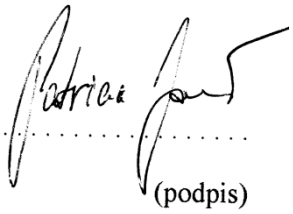
podpis studentky

Poděkování

Velké poděkování patří doc. MgA. Evě Dřízgové, Ph.D. za odborné vedení této bakalářské práce. Děkuji jí za cenné rady, podněty, ochotu, vstřícnost a za její trpělivost a obětavost. Mimořádné poděkování patří Ing. Janě Švábové za její velkou podporu a nezištnou pomoc, kdy obětavě nahrazovala limity mého zrakového handicapu. V neposlední řadě děkuji své sestře za její trpělivost, zájem i ochotu.

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Ostravě dne 25. 5. 2020

(podpis)

OBSAH

ÚVOD **9**
1 WOLFGANG AMADEUS MOZART **10**
1.1 Opera seria 11
1.2 Opera buffa 12
1.3 Singspiel 12
2 COSÌ FAN TUTTE **14**
2.1 Okolnosti vzniku opery 15
2.2 Lorenzo da Ponte 16
2.3 Obsah opery 18
3 NASTUDOVÁNÍ ROLE DESPINY **21**
3.1 Interpretační předpoklady Despiny 21
3.2 Studijní postup role Despiny 22
4 INSCENACE OPERY COSÌ FAN TUTTE Z MORAVSKÉHO DIVADLA OLOMOUC Z ROKU 2019 ..... **24**
4.1 Charakter role Despiny v inscenaci Moravského divadla Olomouc z roku 2019 24
4.2 Árie z 1. jednání 26
4.3 Árie z 2. jednání 27
4.4 Osobní interpretační přínos 29
5 KOSTÝMY V OBDOBÍ ROKOKA SE ZAMĚŘENÍM NA INSCENACI COSÌ FAN TUTTE V OLOMOUCI **31**
5.1 Rozbor kostýmů z inscenace Così fan tutte v Olomouci 33
5.2 Rozbor kostýmů Despiny z inscenace Così fan tutte v Olomouci 35
5.2.1 Pozitiva a negativa kostýmů Despiny na jevišti 35
ZÁVĚR **37**
RESUMÉ **38**
SUMMARY **39**
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMUNŮ **40**
SEZNAM PŘÍLOH **41**

ÚVOD

Téma mé bakalářské práce jsem si vybrala na základě vlastního nastudování a zkušenosti s interpretací role Despiny v Mozartově opeře Così fan tutte na profesionální operní scéně Moravského divadla Olomouc. Roli Despiny hraji v tomto divadle od května 2019.

Cílem této práce je rozbor role Despiny z hlediska nastudování, interpretace a charakteru postavy z komické opery Wolfganga Amadea Mozarta Così fan tutte.

Teoretická část je okrajově zaměřená na život Wolfganga Amadea Mozarta s důrazem na jeho celkovou operní tvorbu. Podrobněji je rozebrána opera Così fan tutte a okolnosti vzniku této opery. Přináší informace o tvůrci libreta Lorenzovi Da Ponte a o obsahu opery.

Praktická část je zaměřena na roli Despiny z opery Così fan tutte. Na základě osobních zkušeností s nastudováním této role byl proveden rozbor interpretačních předpokladů pro roli Despiny a jejího celého studijního postupu. V konkrétní analýze představení Così fan tutte v Moravském divadle Olomouc z roku 2019 je rozebrán charakter role Despiny z pohledu interpretačního, hereckého, pohybového a vztahového. Poslední kapitola je věnována kostýmům inscenace Moravského Divadla Olomouc z roku 2019, které jsou koncipovány do období rokoka. Podrobněji se zabývá rozborem kostýmů Despiny a jejími pozitivními a negativními vlivy na jevišti. Je zde také rozebrán vlastní interpretační přínos autorky práce.

Roli Despiny jsem si oblíbila a věřím, že touto prací mohu přispět především mladým začínajícím umělcům na profesionální scéně.

1 WOLFGANG AMADEUS MOZART

Wolfgang Amadeus Mozart se narodil 27. ledna 1756 ve 20 hodin v konstelaci Vodnáře v rakouském městě Salzburku. Byl pokřtěn u křtitelnice kapitulního chrámu a podle zvyku dané doby, dostal dlouhou řadu jmen: Johannes Chrystostomus (Zlatoústý) Wolfgang Theophilus (Bohumil) dostal na počest obchodníka Pergmayra, který byl Mozartovi kmotrem. Poslední jméno bylo poněmčeno Gottlieb a pak převedeno do latiny na Amadeus a někdy bylo zkomoleno na Amadé. Při biřmování mu bylo přidáno jméno Siegmund na počest salcburského vladaře arcibiskupa a hraběte Scharatenbacha. V rodině ovšem používali jen jméno Wolfgang, které mělo různé zdrobněliny jako například Woferl, Wolferl, Wolfgangerl anebo Wolfganggangrrl. Gangerl znamenal v salcburském nářečí čertík. Představoval se třeba jako "Trazom" nebo jako "Glagflow". Někdy si své příjmení zkrátil do tvaru "Wmzt". Při jedné cestě ho například napadlo, že by jeho jméno mohlo znít Wolfgang Amadeo De Mozartini. Po třicátém roce si vymyslel svou přezdívku "Punkitititi" a v dopise se podepsal zkratkou "WAM".[1] Sám Mozart si vymýšlel na své jméno různé žertovné varianty a byl v tom velmi kreativní. Jeho osobnostní charakter bych označila za velmi humorný a odráží se i v jeho komických operách. Mozart jako malý chlapec potřeboval lásku, tak se několikrát za den ptal lidí okolo, jestli ho mají rádi. Když řekli že ne, rozplakal se. Byl sedmým a to posledním dítětem Johanna Georga Leopolda Mozarta (*14. 11. 1719 v Augsburgu) a Anny Marie Walburgy Mozartové, za svobodna Pertlové (*25. 12. 1720 Sankt Gilgen). Ze všech sedmi dětí přežili jenom dvě a to Wolfgang a jeho sestra Maria Anna Walburga Ignatia (*30. 7. 1751), které se přezdívalo Nannerl (Anička). Byla o pět let starší než Mozart a byla také výbornou muzikantkou. Byla bratrovi vzorem, i když se mezi nimi objevovaly pocity žárlivosti a rivality. Ze začátku vystupovala společně s bratrem, ale pak se věnovala vyučování na cembalo. Oběma dětem byl učitelem otec Leopold. Byl velmi pečlivý, sestavil jim každému jeden sešit skladeb. Mozart hrál na klavír již od 4 let a později se naučil hrát také na housle a zajímal se i o matematiku.[2]

Jako dvacetipětiletý se přestěhoval ze svého rodného Salcburgu do Vídně, kde si vybudoval kariéru hudebníka. Učil soukromě hru na klavír, skládal opery, prodával

[1] MELOGRANI, Piero. *Mozart Životopis*. Paseka. Praha: Paseka, 2010. ISBN 978-80-7432-062-0. s.5.
[2] CASSINI, Claudio. *Amadeus, Život Mozartův*. Praha: Academia, 1995. ISBN 80-200-0862-4. s.17.

hudbu nakladatelům a jako skladatel a klavírista pořádal koncerty. Po jeho úspěšném období přišla válka s Turky a jeho koncertní kariéra se zhroutila. Z centra Vídně se musel přestěhovat na předměstí a stal se skladatelem u vídeňského dvora.[3]

Mozart byl geniálním tvůrcem komorní, symfonické a operní hudby. Stal se dovršitelem opery 18. století., a jako jediný ze skladatelů „vídeňské trojice klasiků" (W. A. Mozart, Joseph Haydn, Ludwig van Beethoven), se stal ikonou operní tvorby té doby. Mozart komponoval operu seria, pak přešel k opeře buffa a nakonec k opeře singspiel. I přes jistou povahovou nevyzrálost měl velký talent a mimořádné nadání. Byl velmi hravý a své duševní stavy dokázal promítnout do své hudby. Mozart zemřel v chudobě 6. prosince 1791 ve Vídni.[4]

1.1 Opera seria

Opera seria je opera vážná ve které se klade důraz především na emocionální prvek. Mozart na cestách do Itálie komponoval operu seria pod dohledem svého otce. Ve svých 14 letech složil operu *Mitridate, Ré di Ponto* (Mithradates, král pontský, 1770), která měla v Miláně úspěch a reprízovala se tam celkem devatenáctkrát. Rok poté, uvedl v Miláně serenatu teatrale *Ascanio in Alba* (Ascanio v Albě, 1771). Operu na Metastasiův text pod názvem *Il Ré pastore* (Král pastorem, 1775) složil pro salcburský dvůr a jako dvacetipětiletý již měl za sebou pobyty a koncertní cesty v Paříži, Londýně a Mnichově. Pro kurfiřtský dvůr v Mnichově složil operu *Idomeneo, Ré di Creta* (Idomeneus, král krétský, premiéra 29. ledna 1781 v Mnichově). V této opeře se setkáme s balety, sbory, pochody, obsáhlými prokomponovánými scénami a množstvím doprovázených recitativů. Libreto k této opeře napsal Giambattista Varesco. Do opery seria patří také opera *Clemenza di Tito* (Ušlechtilost Titova, premiéra 6. září 1791 ve Stavovském divadle v Praze), na libreto Metastasia E. Mazzola, která byla objednána pro císaře Leopolda II. jako korunovační hra. Tuto operu napsal za pouhých 18 dní.[5]

[3] ABBATEOVÁ, Carolyn a PARKER, Roger. *Dějiny opery posledních 400 let.* Praha: Argo, 2017. ISBN 978-80-257-2094-3.
[4] TROJAN, Jan. *Dějiny opery*. Praha: Paseka, 2001. ISBN 80 -7185-348-8. s.106.
[5] Tamtéž, s.106-107.

1.2 Opera buffa

Opera buffa je italská komická opera, která vychází z italské tradice. Mozart se cítil dobře se svým temperamentem ve skládání buffy. Ve svých dvanácti letech složil tří aktovou hříčku *La finta semplice* (Předstíraná prostoduchost, 1769), která končí třemi sňatky a je plná intrik. Pro Mnichov složil operu buffu *La finta giardiniera* (Zahradnice z lásky, 1775), díky které se dostal na divadelní scény.[6]

Mozart složil hudební komedii - comedia per muzika, která se jmenovala *Nozze di Figaro* (Figarova svatba, 1786). Tento námět prošel mnoha změnami. Je to vynikající dílo zkomponované na trilogii literární opery Pierra Augustina Caron de Beaumarchais. Lorenzo da Ponte přepracoval střední část tohoto hodnotného činoherního textu, proškrtal scény, zkrátil a přeložil do italštiny. Poměr árií a ansámblů je vyrovnaný, opera má nejdelší finále v operní literatuře své doby a to ve druhém a čtvrtém dějství. V Praze byla uvedena v italském jazyce v prosinci roku 1786, ve Vídni se v německém jazyce hrála v lednu 1787 a byla podnětem k objednání další Mozartovy opery *Don Giovanni*. Tato opera měla premiéru v Praze 29. října 1787 v Nosticově divadle (nyní Stavovské divadlo) a dirigoval ji osobně sám maestro Mozart. Toto uvedení se stalo v Praze největší kulturní událostí. Nejvtipnější buffou, kterou Mozart napsal, byla *Così fan tutte* (Takové jsou všechny, 1790). Postava Dorabelly je vznětlivá, postava Fiordiligi je lyričtější, Fernando je měkčí typ muže a Guglielmo je mužňější. Despina a Don Alfonso se v této opeře postarají o vtip a intriky. V této opeře jsou oslnivé árie Dorabelly a Fiordiligi, ale také mnoho rozsáhlých ansámblů. Libreto k této opeře napsal Lorenzo da Ponte.[7]

1.3 Singspiel

Siengspiel je ryze národní německá opera, vycházející z domácí tradice, charakteristická střídáním hudebních čísel s mluveným textem. Mozart psal také opery na německé texty. Právě jeho první operní premiéra byla singspiel *Bastien und Bastienne* (Bastien a Bastienka, 1768), který napsal již ve svých dvanácti letech. Mozart se zde nechal inspirovat francouzskou komickou operou. Ve druhé polovině 18. století vznikají na jevišti nové náměty a Mozart se nechává inspirovat Tureckem. Opera *Die Entführung aut dem Serail* (Únos ze Serailu, 1782) měla premiéru ve vídeňském Burgtheateru

[6] TROJAN, Jan. *Dějiny opery*. Praha: Paseka, 2001. ISBN 80-7185-348-8. s.107-110.
[7] Tamtéž, s.110-112.

a vznikla jako první Mozartova opera psaná s tureckým námětem a měla u publika velký úspěch. *Der Schauspieldirektor* (Divadelní ředitel, 1786) je jednoaktová opera, kterou Mozart složil na objednávku pro Schönbrunnský dvůr. Mozart byl přijat v prosinci roku 1784 do zednářských lóží a snad proto, bylo jeho poslední jevištní dílo inspirováno právě zednářskými řády. Operu *Die Zauberflöte* (Kouzelná flétna, premiéra 30. září 1791 v divadle Na vídeňce ve Vídni) zkomponoval Mozart na libreto Emanuela Schikanedra. Tato opera je nazývána velkou zednářskou operou, kterou napsal již v době své vážné nemoci.[8]

[8] TROJAN, Jan. *Dějiny opery*. Praha: Paseka, 2001. ISBN 80-7185-348-8. s.110-112.

2 COSÌ FAN TUTTE

Opera *Così fan tutte, ossia La scuola degli amanti* (Takové jsou všechny, aneb Škola milenců) K.588 vznikla v roce 1789. Jedná se o operu buffu o dvou jednáních. Je to Mozartova poslední komická opera na italský text, ke které napsal libreto Lorenzo da Ponte. Così fan tutte je nejméně známá opera z Mozartovy trilogie do které patří ještě opery Figarova svatba a Don Giovanni. Námět opery je komediální a poukazuje na ženskou chytrost. Zachovává ráz komický v italském slohu, ale na mnoha místech povýšil námět do citové polohy. Tato opera se zaměřuje na lidské vztahy a na zmatky, které se mohou stát v životě každého z nás. Je pravděpodobné, že Mozart toužil zachránit manželství s Konstancií, ocitl se v podobné situaci a ztotožňoval se dle všeho s postavou Dona Alfonse. Na různých místech v opeře nejspíše nacházíme ohlasy hovorů na téma věrnosti a zrady mezi Mozartem a jeho manželkou Konstancí. Závěrečný sbor pak představuje tvrzení Mozarta, že šťastný je ten, který se rozumem nechá vést a uprostřed světa si udrží svůj klid. To co chtěl Mozart od Konstance.[9]

Úplně přesně se neví, jak reagovalo vídeňské publikum na operu Cosi fan tutte, ale dedukuje se, že poněkud vlažně. Mohla popudit aristokratické kruhy. Mohla na vídeňské publikum působit nemorálně. Je plná nemravných dvojsmyslů a posmívá se institutu manželství. V tehdejší době mohlo publikum poznávat samo sebe. Divadla se musela zavřít 20. února 1790, protože zemřel Josef II. a proto byla opera Così fan tutte po 3 reprízách pozastavena. Dalších pět repríz bylo uskutečněno mezi červnem a srpnem téhož roku.[10]

Ludwig van Beethoven a Richard Wagner tuto operu prudce zavrhovali i přes to, že Mozarta velice obdivovali. Ludwig van Beethoven byl vážný a upjatý člověk a tak pro něj bylo libreto básníka Lorenzo da Ponteho naprosto nepřijatelné. Richard Wagner byl naopak veliký romantik a jeho ideálem byla nevinná a čistá žena, což je přesný opak toho, co Mozart vylíčil v této opeře. Zpět na scénu se opera Così fan tutte vrátila až koncem 19. a začátkem 20. století a to díky Richardu Straussovi, který ji považoval za dokonalé komediální dílo. Česká premiéra opery Cosi fan tutte se odehrála v roce 1791 v Praze v Divadle u Hybernů.[11]

[9] MELOGRANI, Piero. *Mozart Životopis*. Praha: Paseka, 2010. ISBN 978-80-7432-062-0. s.219-225
[10] Tamtéž, s.219-225
[11] První pražské divadlo přestavěné z klášterního kostela.

Opera Così fan tutte je často uváděna v divadlech po celém světě. V České republice je nyní opera Così fan tutte na repertoáru v Národním divadle Brno, v Moravském divadle Olomouc a v Národním divadle Moravskoslezském byla před několika lety uvedena v přebásnění Jaromíra Nohavici. V této operní sezoně jsme ji mohli navštívit například v Metropolitní opeře v New Yorku, kde jsme v postavě Guglielma mohli slyšet českého operního pěvce Adama Plachetku. Dalšími divadly, které tuto operu nyní uvedly, jsou například operní dómy New National Theatre Tokyo, Bayerische Staatsoper Mnichov, Nationale opera ballet Amsterdam, Grand Theatre Bordeaux, West Australian opera Perth a mnoho dalších. Tato opera je taktéž uváděna na mnoha operních festivalech a můžeme tyto představení z festivalů vidět také na DVD nosičích, např. z francouzského festivalu d'Aix-en-Provence z roku 2005, z festivalu v Salcburgu z roku 2013. Existuje mnoho dalších záznamů z operních dómů jako je například Teatro Reale Madrid, Royal Opera House, Zurich Opera House, Teatro alla Scala, Metropolitan opera New York, Vienna State opera a další.

2.1 Okolnosti vzniku opery

Operu Così fan tutte (Takové jsou všechny) si objednal císař Josef II. Podle svědectví Konstanc, si operu nejprve objednal u Salieriho, který na ni začal pracovat, ale jelikož se mu nelíbil námět, upustil od ní a císař ji nabídnul Mozartovi za 200 dukátů (900 zlatých). Tato částka byla dvojnásobkem normální operní objednávky, Mozart ji přijal i kvůli svým finančním potížím. Konstanc onemocněla v červenci roku 1789 a Mozart se nalézal ve stavu duševního zoufalství a nebyl schopen komponovat. [12]

Psal mnoho dopisů Puchbergovi, kde ho naléhavě žádal o peníze. Puchberg obchodoval s hedvábím a byl k Mozartovi velmi vstřícný. Vypůjčil mu během let 1788 - 1791 okolo 1450 zlatých. Bylo to asi tolik peněz, co by si Mozart vydělal za dva roky. Ale jelikož se nedochovala úplná korespondence mezi Puchbergem a Mozartem, tak je možné, že byl Mozart zadlužen ještě více. Mozart Puchbergovi po své smrti dlužil ještě 1000 zlatých, které již Puchberg neviděl. Puchberg v roce 1802 vyhlásil konkurz své firmy, protože jeho firma zbankrotovala a roku 1822 umřel v chudobě.[13]

[12] CASSINI,Claudio. *Amadeus, Život Mozartův*. Praha: Academia, 1995. ISBN 80-200-0862-4. s.183-193.
[13] LEONHARTOVÁ, Dorothea. *Mozart, zamlčená tvář.* Praha: Albatros, 2005. ISBN 80-00-01721-0.

Na podzim roku 1789 Mozart konečně začal opět komponovat a napsal klarinetový kvintet KV 581 a operu Cosi fan tutte KV 588. Lorenzo Da Ponte uvádí ve svých pamětech tuto operu pouze jako Scuola degli amici (Škola milenců). Tento titul zřejmě pochází z prvního tercetu z opery Le nozze di Figaro (Figarova svatba). Na scéně hrabě Almaviva najde schouleného Cherubína v křesle u Zuzanky v pokoji a dojde k názoru, že krásná Zuzanka dovolila, aby se jí Cherubín dvořil. A na scéně situaci don Basilio komentuje slovy: " Così fan tutte le belle donne, non c'e alcuna novitá." (Tak jednají všechny krásky, to není nic nového). Mozart původně napsal dvě hlavní ženské role pro sestry Ferraressovy, které pocházely z Itálie. Jedna z nich, ta větší intrikánka Ariana, se stala milenkou Lorenza da Ponte. Tato opera prošla mnoho úpravami. V 19. století se začalo šířit přesvědčení, že opera Cosi fan tutte je napsána podle skutečné události a námět měl poskytnout sám císař Josef II. Ten na premiéře opery a ani na jejich třech reprízách nemohl být, protože byl ve válce proti otomanské říši a po návratu z války 20. února 1790 zemřel a operu tak nikdy neviděl.[14]

2.2 Lorenzo da Ponte

Lorenzo Da Ponte byl vlastním jménem Emanuele Conegliano. Narodil se 10. března 1749 v Cenede ve Vittorio Veneto v Itálii. Byl to ital židovského původu. Po smrti jeho matky se otec opět oženil se ženou, ovšem z katolické rodiny, a proto se rozhodl v roce 1763 celou rodinu pokřtít. Emanuele proto dostal jméno po biskupovi, který jej pokřtil. Da Ponte studoval kněžský seminář a v roce 1773 dostal nižší svěcení, ale nikdy se tomu nevěnoval. Roku 1779 byl vyhoštěn z Benátek, kde působil jako profesor literatury. Odešel tedy do Gorizie na sever Itálie a tam se prosadil jako básník a překladatel. Zde se poprvé setkal s prací pro divadlo, když měl za úkol přeložit dvě tragédie z francouzštiny. Goricii musel opustit díky literárním sporům. Odešel tedy do Drážďan, kde začal pracovat s básníkem Mazzolou. Roku 1782 odešel s doporučením do Vídně za Salierim, který ho následně navrhnul, aby se stal císařským dvorním básníkem. Jmenován u dvora byl Da Ponte roku 1783. Jeho vídeňská kariéra byla na vrcholu díky spolupráci s Mozartem. Napsal libreta k Mozartovým operám Le nozze di Figaro (Figarova svatba), která měla premiéru ve Vídni roku 1786. Dále napsal libreto k opeře Don Giovanni, která měla premiéru v Praze roku 1787. U této opery se Da Ponte

[14] CASSINI,Claudio. *Amadeus, Život Mozartův*. Praha: Academia, 1995. ISBN 80-200-0862-4. s.183-193.

osobně účastnil zkoušek v Praze. Dopisoval chybějící části, dohlížel na nastudování a na detaily. Dalším libretem, které pro Mozarta napsal, bylo k opeře Così fan tutte (Takové jsou všechny), která měla premiéru ve Vídni v roce 1790.[15]

Roku 1791, když se dostal po smrti Josefa II. k moci Leopold III. musel Da Ponte z Vídně odejít. Usadil se v Trieste, kde poznal svou manželku Nancy Grahl. Byla to dcera anglického obchodníka, se kterou se oženil v srpnu roku 1792. V březnu téhož roku se manželé usadili ve Vídni, ale po velmi krátké době se rozhodli přestěhovat do Paříže. Da Ponte se roku 1792 usadil v Londýně, kde pracoval v divadle King' s Theatre jako divadelní básník. Roku 1798 byl z této pozice propuštěn a snažil se podnikat jako knihkupec, ale neúspěšně. Roku 1805 se s manželkou odstěhovali do Ameriky a tam se pokusil živit jako obchodník s koloniálním zbožím, pak jako lihovarník a lékárník v Pennsylvánii. Roku 1819 se vrátil do New Yorku, kde si otevřel knihkupectví, vyučoval soukromě italštinu a psal memoáry. V listopadu roku 1825, navrhnul uvedení Mozartovy opery Don Giovanni. Bylo to první uvedení Mozartovy opery v Americe, která byla velmi úspěšná. Lorenzo připravil libreto v italštině i v angličtině a obě verze měly velký úspěch. Jeho finanční situaci to ovšem nezlepšilo. V roce 1831 umírá jeho milovaná žena Nancy a Lorenzo Da Ponte dožívá svůj život v chudobě. Zemřel v New Yorku 17. srpna 1838.[16]

Libreta Da Ponteho měly vysokou stylistickou úroveň. Dokázal dokonale spojit italštinu jako řeč s hudbou. Uměl citlivě spojit výraz a metriku italského básnictví. Jeho zkušenosti s mnoha osobnostmi v divadle, ho vybavily výbornou citlivostí k publiku. To můžeme pozorovat na jeho londýnském období, které v něm vyvolává atmosféru elegicko-pastorální až klasickou a v období vídeňském můžeme sledovat jeho tvorbu, která byla ovlivněna velkým obdobím buffy a publikem u vídeňského dvora. Jeho velkým vzorem byl Goldoni. Da Ponteho libreta jsou důstojná, nepoužívá směšné a vulgární výrazy. Ve své době byl jedinečný. Dokázal propojovat s nadhledem důvtip, dějový tah komických kusů, jednotlivých scén i postav až po finální dramata byla vždy komplexně promyšlena.[17]

[15] JAKUBCOVÁ, Alena a kolektiv. *Starší divadlo v českých zemích do konce 18.století. Osobnosti a díla.* Praha: Divadelní ústav, 2007. ISBN 978-80-7008-201-0. s.127-129.
[16] Tamtéž, s. 127-129.
[17] Tamtéž, s. 127-129.

Lorenzo da Ponte se s neomylným citem pro divadelní efekty společně s literární kvalitou svých textů bezesporu zasloužil o mimořádný úspěch tři Mozartových oper (Le nozze di Figaro, Don Giovanni a Così fan tutte), které vzešly z této tvůrčí práce.[18]

2.3 Obsah opery

Opera Così fan tuttì (Takové jsou všechny) je o 2 dějstvích. Libreto napsal Lorenzo da Ponte. Fiordiligi a Dorabella jsou sestry z Ferrary. Ferrando a Gugliemo jsou jejich snoubenci z Neapole. Don Alfonso je starý filosof a Despina je komorná sester. Děj se odehrává v Neapoli v době rokoka koncem 18. století. Così fan tutte je založena na ansámblech, áriích a sborech. Dohromady obsahuje 31 čísel, z toho 18 v 1. dějství s recitativy a zbytek v druhém dějství a celkově ansámbly převažují nad áriemi. Hudba nese v každém svém tónu vážnost i veselost, komiku i skutečný cit, nadsázku i realistický výraz. Zhudebnění je mistrovské a vytříbené a výraz hudby převyšuje námět a jeho hodnotu.[19]

Postavy:[20]

Fiordiligi – soprán

Dorabella – soprán/mezzosoprán, její sestra

Ferrando – tenor, snoubenec Dorabelly

Guglielmo – baryton, snoubenec Fiordiligi

Don Alfonso – bas, starý filosof

Despina – soprán, služebná sester

1. dějství

Děj opery Così fan tutte je zasazen na konec 18. století do italského města Neapol, kde se dva důstojníci Gugliemo a Ferrando zasnoubili se dvěma sestrami s Fiordiligi a s Dorabellou. Mladí důstojníci jsou přesvědčeni, že by je jejich snoubenky nikdy nepodvedly s jiným mužem. Jejich přítel don Alfonso je přesvědčen, že všechny ženy jsou

[18] ZOCHLING, Dieter. *Kronika Opery.* Praha: Fortuna Print, 1999. ISBN 80-86144-24-0. s.58.
[19] HOSTOMSKÁ, Anna a kolektiv. *Opera, Průvodce operní tvorbou.* Praha: NS Svoboda, 2018. ISBN 978-80-205-0637-5. s.119-122.
[20] MOZART, Wolfgang Amadeus. *Cosi fan tutte.* Milano: Ricordi, 1961.

v lásce nestálé a vsadí se s mladými důstojníky, že pokud za jeden den udělají vše, co jim řekne, dokáže své tvrzení. Oba milenci souhlasí, vsadí se s ním o 100 dukátů, protože ve své snoubenky věří.

Proměna: Don Alfonso sděluje snoubenkám, že jejich snoubenci odjíždějí do války. Oba milenci se se svými snoubenkami loučí a slibují jim věčnou věrnost. Alfonso zatím připravuje plán, jak vyhrát sázku.

Proměna: Dívky jsou velmi smutné a teskní po svých snoubencích. Jejich komorná Despina se snaží je rozveselit a radí jim, aby si našly nové nápadníky, protože muži jsou v lásce nestálí a nezaslouží si ženskou věrnost. Sestry odchází, protože s ní nesouhlasí. Přichází Don Alfonso, který podplatí Despinu. Ta přivádí dva Albánce, kteří přijeli na návštěvu do Neapole a představí je snoubenkám. Dva cizinci jsou velmi příjemní a upovídaní. Jsou to v přestrojení Ferrando s Gugliemem a ani Despina je nepoznává. Sestry jsou naštvané, že mají v domě cizince. Každý se dvoří nevěstě toho druhého, ale sestry je všelijak odmítají. Snoubenci z toho mají velkou radost a plánují, jak utratí výhru. Odcházejí z domu a Don Alfonso jim připomíná, že ještě není večer a vymýšlí další plán s Despinou.

Proměna: Sestry jsou smutné a stýská se jim po snoubencích. Mezi tím se vracejí cizinci do domu a hrají, že požili jed z nešťastné lásky. Srdce dívek to zasáhne a volají Despinu. Pošlou ji pro lékaře a prozatím se o cizince snaží postarat samy. Po chvíli přichází lékař, ale nikdo netuší, že to je převlečená Despina. Ta vytáhne z otrávených mužů jed a domlouvá ženám, aby o nemocné muže pečovaly, dokud se neuzdraví. Po dobu uzdravování si sestry v cizincích najdou zalíbení a už neodmítají jejich dvoření.

2. dějství

(Večer) Despina se snaží snoubenkám vysvětlit, že věrnost nemají brát tak vážně a mají si užívat života. Sestry začnou flirtovat s cizinci a rozdělí si je mezi sebou. Alfonso je rád, že si každá vybrala ženicha té druhé.

Proměna: Probíhá milostné setkání. Alfonso s Despinou odcházejí a nechávají milence o samotě. Dorabella přijímá od Gugliema jako dar zlaté srdce a sama mu na oplátku dává řetězec s fotkou svého snoubence. Fiordiligi ještě odolává Ferrandovi, ale nakonec si připouští, že se zamilovala.

Proměna: Později se cizinci sejdou. Ferrando sděluje Gulielmovi, že nebyl u jeho snoubenky úspěšný. Gulielmo mu sděluje opak a ukáže mu jeho miniaturu. Ferrando je zklamán jednáním své snoubenky a Gulielmo chce část své výhry. Den ale ještě nekončí.

Proměna: Fiordiligi se zlobí na nestálost své sestry, ale i ona pociťuje, že se zamilovala do cizince. Chce být svému snoubenci věrná, ale vrací se Ferrando a opět se pokouší o lásku Fiordiligi a tentokrát se mu to podaří. Gulielmo je nazlobený. Alfonso ví, že vyhrál a připravuje dvojitou svatbu.

Proměna: Despina navrhne sestrám, aby se za cizince vdaly. Ony s návrhem souhlasí a posílají Despinu pro notáře. Vše je připraveno a přichází Alfonso s notářem. Místo notáře, ovšem na scénu vychází převlečená služebná Despina. V okamžiku, kdy se páry chystají podepsat svatební smlouvu, Don Alfonso předstírá návrat snoubenců z vojska. Oba dva cizinci prchají a vrací se zpět ve své vlastní podobě. Nacházejí svatební smlouvu a obviňují sestry z nevěry. Nakonec se oba přiznají, že pod maskami cizinců byli oni. Despina si uvědomí, že Alfonso ji řekl jen část záměru a cítí se podvedena. Snoubenky prosí o odpuštění a don Alfonso vyzívá všechny čtyři snoubence, aby si vzali ponaučení z toho, co se odehrálo. Den končí oslavou rozumu a moudrosti.

3 NASTUDOVÁNÍ ROLE DESPINY

Mozartova opera Così fan tutte je světově známá a dodnes se hraje v mnoha operních domech po celém světě v různých úpravách, nezávisle na originálním zápisu a myšlence. Hlavní myšlenka této opery je stále aktuální, a proto se nabízí jakékoliv režijní provedení zasazené do jakékoliv doby a prostředí.

3.1 Interpretační předpoklady Despiny

Aby byl umělecký výkon hodnotný, měla by interpretka splňovat především hlasovou vyzrálost. Je potřeba mít osvojenou pěveckou techniku a mít pohybové a herecké schopnosti. Role Despiny je uváděna jako sopránová, ale i jako mezzosopránová role. Pěvecký part se převážně pohybuje ve střední hlasové poloze, a proto se vyžaduje u této role schopnost využít také hrudního rejstříku a to převážně v ansámblových hudebních číslech. Naopak v áriích Despiny se nabízí možnost vytvořit si vlastní libovolné pěvecké kadence, které jsou byť stylově omezené, avšak ne rozsahově, takže interpretka má možnost se pěvecky prezentovat třeba i v tříčárkované oktávě. Je důležité držet se stylovosti, frázování a dodržovat notový zápis z hlediska rytmického, dynamického a agogického.

Originální text této opery je napsán v italském jazyce, je tedy vyžadováno znát správnou výslovnost, důrazy a akcenty daného jazyka. Je potřeba znát doslovný překlad celého textu co nejlépe, aby se interpretka vžila do role a byla tak podložená veškerá herecká gesta, pohyb a mimika. Klíčové je pochopit charakter postavy a mít schopnost vžít se do role Despiny a všech jejich následných přeměn tak, aby byl výkon pro diváka věrohodný a přesvědčivý. Podstatnou vlastností je také umět se přizpůsobit aktuální situaci na jevišti, být flexibilní a pohotově reagovat na kolegy a dirigenta. V případě nutnosti také umět improvizovat a zareagovat na neočekávanou možnou situaci, která se může vyskytnout.

Předpoklad je mít dokonale zažitou a zautomatizovanou pěveckou techniku, znalost textu, rytmu a melodie, aby měla interpretka prostor splnit požadavky režiséra a navíc je doplnit o osobitý herecký přínos. Nedílnou součástí je sebekontrola a jistá zdrženlivost interpretky v době nastudování. Je potřeba naslouchat a plnit požadavky dirigenta, ale také umět přispět i svým názorem.

3.2 Studijní postup role Despiny

Prvořadé je správně usoudit, zda je role vhodná pro interpretku a to z hlediska věkového, pěveckého a hlasového. Pokud jsou tyto požadavky splněny, můžeme přejít k první etapě studia informačního. Nejdůležitějším informačním materiálem je klavírní výtah, podle kterého nastudujeme danou roli. Zde jsou zapsány veškeré důležité informace pro interpreta včetně libreta, které je potřeba velmi dobře znát. Díky ději opery se seznámíme s naší rolí i s ostatními postavami a se vzájemnými vztahovými propojeními.

Studium začíná u nastudování textu s přesnou výslovností a nejlépe zpaměti. Po osvojení si textu jej spojíme s rytmickou stránkou. Po precizním zvládnutí namluveného textu s rytmem můžeme přejít k nastudování psané melodie. Doporučuji studovat v pomalém tempu, protože je potřeba se naučit čistě a správně intonovat, dodržovat fráze, dynamiku a rytmus. Abychom se naučili pěveckou linku precizně, je důležité, abychom fráze a určité pěvecké části opakovali vícekrát po sobě. Doporučuji v tomto průběhu studia zpívat o oktávu níže, abychom se v začátcích zbytečně hlasově nepřepínali.

Po dokonalém zvládnutí předešlého doporučení, můžeme přejít k další etapě studia a to zpívat v originální poloze, se správnou pěveckou technikou, na posazeném dechu a ve správné stylové interpretaci. Opět zde opakujeme vícekrát po sobě pěvecké fráze, ve kterých se mohou objevit obtížnější místa. Tady je prostor pro využití naučených technických postupů pěvce tak, aby se mu daná část zpívala komfortně. V nejlepším případě je vhodné zpívat pod vedením hlasového pedagoga, kterého by měl zpěvák mít po celou dobu své pěvecké kariéry. V této fázi studia již využíváme možnosti korepetic, které nám napomáhají v interpretační představě, poznávání emocí, pocitů a připravuje nás na ztvárnění role.

Dalším důležitým studijním krokem jsou ansámblové zkoušky, na kterých se poprvé setkáváme s dirigentem a ostatními sólisty. Je potřeba se mezi sólisty navzájem vnímat, poslouchat a během těchto zkoušek poznávat a vstřebávat veškeré informace a poznámky dirigenta. V této fázi vnímáme a studujeme operu jako hudební celek.

V další fázi následuje první zahajovací zkouška s režisérem, během které jsou interpreti obeznámeni s jeho režijní i výtvarní představou a s návrhem scény a kostýmů. Získáváme informace o představě a charakteru postavy Despiny z pohledu režiséra, a začínáme

pracovat na jeho záměru, ke kterému přidáváme svůj důvtip a cit pro komedii. Vždy je potřeba postavu obohatit i o svou vlastní zkušenost, představu a prožitek.

Následující etapou, která trvá přibližně dva měsíce, je aranžování veškerých obrazů za klavírního doprovodu. Budujeme osobnost postavy z hlediska pohybového a hlasového. Postupně zdokonalujeme do úplné představy režiséra pohyb, výraz, gesta, mimiku a celkový charakter postavy. Právě v tomto období máme příležitost a prostor tvořit roli a ztotožnit se s ní po fyzické i psychické stránce. Díky tomuto intenzivnímu zkoušení bychom si měli propojit a následně osvojit pěveckou techniku s pohybem a hereckou složkou tak, abychom na jevišti působili přirozeně a sebejistě. Toto období zakončujeme tzv. klavírní generálkou, kdy se provede celá opera ve scéně a v kostýmech, aby režisér a operní pěvci prověřili a dotvořili detaily a mohli přejít k práci s orchestrem.

Další fází je tzv. „sedačka“, zkouška, při které se poprvé setkáváme s orchestrem a se sborem. Celé obsazení se sjednotí rytmicky, dynamicky, interpretačně a obě složky vzájemně pracují na ideální souhře. Tato zkouška se odehrává bez herecké a pohybové akce na jevišti. Po spojení těchto složek se celé obsazení přesouvá na jeviště, kde se opera „dokrášlí“ do finální podoby, ve které bude uváděna jako hotová inscenace. Od premiéry si nastudovanou roli už jen můžeme zodpovědně a s chutí užívat na jevišti.

4 INSCENACE OPERY COSÌ FAN TUTTE Z MORAVSKÉHO DIVADLA OLOMOUC Z ROKU 2019

Premiéra opery Così fan tutte v Moravském Divadle Olomouc proběhla v pátek 10. května 2019. Opera je uváděna v italském originále s českými titulky a představení trvá přibližně 2 hodiny a 45 minut. Tuto komickou operu o dvou dějstvích hudebně nastudoval šéf souboru opera/opereta Milostav Oswald, který je taktéž dirigentem této opery. Režie se ujala slovenská režisérka Andrea Hlinková, scénu a kostýmy vytvořila Miriam Struhárová. Hudební přípravu zajistila Milada Jedličková a Lucie Kaucká.

Obsazení:

Fiordiligi – Elena Gazdíková / Barbora Řeřichová

Dorabella – Radoslava Muller / Anna Nitrová

Ferrando – Jozef Gráf / Milan Vlček

Guglielmo – Martin Štolba / Tadeáš Hoza

Don Alfonso – Jiří Přibyl / David Szendiuch

Despina – Barbara Sabella / Patricia Janečková

4.1 Charakter role Despiny v inscenaci Moravského divadla Olomouc z roku 2019

Despina je mladá služebná, společnice, kuchařka, doktorka a notářka. Je to velmi tvárná a komická postava, která nabízí neuvěřitelně pestrou škálu různých hereckých poloh a charakterů. Je to služebná dvou sester, se kterými má blízký a přátelský vztah, ale i tak si musí udržovat vzdálenost v rámci společenské vrstvy. Jejími nejcharakterističtějšími rysy jsou rozjívenost, svobodomyslnost a velký smysl pro humor. Je to komická a zábavná postava, která je velmi hravá a pro vtip a zábavu je schopná se vydávat i za jiné lidi. Celkově je Despina v opeře pozitivní postavou. Dokáže sestrám naslouchat a být jejich oporou v jakékoliv situaci, která nastane, ale zároveň si je vždy v danou chvíli jistá svými získanými zkušenostmi a cítí se tak oproti dívkám více „nad věcí“. Často má potřebu dívky poučovat a přesvědčovat je o „své“ pravdě. Ráda si hraje s muži jako „kočka s myší“. Její krásou a temperamentem je okouzlen Don Alfonso, avšak ten je pro Despinu příliš

starý a nepřitažlivý, a tak s ním flirtuje jen pro zábavu. Je natolik sebevědomá, že si v určitých chvílích dovolí koketovat i s Guglielmem, o kterém moc dobře ví, že je zadaný. Jako většinu žen, tak i Despinu fascinují krásné věci, a proto je okouzlena hmotnými dary, které dostávají sestry od svých milenců v přestrojení. Jsou to například krásné šaty, šperky, parfémy a kosmetika. Despina velmi dobře ví, že tyto věci nikdy vlastnit nebude, a proto využívá každý moment k doteku a zkoušení těchto krásných věcí. Představuje si, že jí tyto věci patří.

Její temperament a charakter lze herecky vyjádřit mnoha způsoby. Celá role si vyžaduje dodržení jednotného projevu, chůze, mimiky a gest. Chůze Despiny je rychlá a hbitá a také veškeré pohyby jsou ostré a energické. Tento jednotný projev je nutné dodržet ve všech hereckých pozicích, jako je například smích nebo všechna citoslovce a vyjadřování emocí. Despina má neustále potřebu upoutávat pozornost na sebe a to i ve chvílích, kdy na jevišti není středem zájmu. Upozorňuje na sebe hlasitým a výrazným smíchem, afektovanou mimikou a teatrálními gesty, jako je například koulení očima nebo máchání rukama.

Despina je ráda středem pozornosti, ale také si užívá chvíle v soukromí. Když ví, že je v místnosti sama, nikým nerušená a bez přítomnosti ostatních, dostává se do svého světa a neostýchá se broukat si své vymyšlené melodie a bavit se svými tanečními kreacemi.

Ve finále prvního jednání Despina přichází na scénu ve svém prvním převleku za doktora, který ¨vyléčí¨ Guglielma a Ferranda. Postava doktora je starokomická se změnou barvy hlasu, chůze, i dikce.

Ve druhém jednání je Despina koketní, až jemně přidrzlá a zvědavě nakukuje za prostěradlo a obdivuje nahé pány. Je natolik zvědavá, že během duetu Ferranda s Fiordiligi, kdy chtějí být oba spolu sami, si najde mnoho důvodů, proč se za nimi pořád vracet a dělá, že si jich nevšímá. Ve finále druhého jednání Despina s Donem Alfonsem chystá velkou svatbu. Tady se ukazuje jako spolehlivá služebná, která přípravy na obřad nijak nepodceňuje. Po tom, co vše nachystá, odbíhá nepozorovaně z jeviště a vrací se na scénu v převleku za notáře. Postava notáře je opět starokomická se změnou barvy hlasu, chůze i dikce. Převlek doktora je herecky i výrazově jiný než převlek notáře. Tento převlek znázorňuje starce, který fiktivně oddá dva prohozené páry. Toto přestrojení Despiny končí ve chvíli, kdy je odhalená Guglielmem. Během svlékání převleku sestrám služebná přiznává svou pravou totožnost a tím také neplatnost svatebních smluv. Celá sázka je tedy odhalena a hra se blíží ke konci. Despina veškeré své úkoly splnila, a proto si s Donem Alfonsem zaslouženě vychutnává skleničku champagnského. S mírně

škodolibým zájmem sleduje sestry, které se navzájem omlouvají za své hříchy a vyznávají lásku svým pravým milencům. Na závěr nezbývá nic jiného než si odpustit a celá tato hra končí společnou fotografií se svatebním dortem.

4.2 Árie z 1. jednání[21]

První árie Despiny *„In uomini, in soldati...*“ se nachází přibližně v polovině 1. jednání opery Cosi fan tutte. Celá je napsaná v tónině F dur s tempovým označením *Allegretto.* Začíná ve 2/4 taktu a ve 25 taktu se mění v 6/8 takt. Intonační rozpětí skladby je od c^1 po a^2 a celá árie se prioritně pohybuje ve střední sopránové poloze. Árie celkem obsahuje 93 taktů. Árií předchází recitativ, ve kterém Despina vyzvídá od Fiordiligi a Dorabelly, proč jsou obě nešťastné. Dozvídá se od nich, že milenci obou dívek musí odejít do války. Jelikož je Despina nezadaná a svobodomyslná, nedokáže si představit jejich bolest, a proto situaci zlehčuje. Přesvědčuje sestry, aby se odprostily od svých partnerů a užívaly si svobody s jinými muži, protože dle jejího názoru tak stejně učiní jejich milí ve válce. V samotné árii se Despina cítí zkušená a nad věcí, a proto má potřebu poučit Dorabellu s Fiordiligi o tom, jací muži doopravdy jsou. Podle ní jsou všichni nevěrní, přelétaví, nepravdomluvní a falešní, a proto Despina sestry nabádá, aby se citově odpoutaly a užívaly si stejně jako oni.[22]

V této árii má interpretka mnoho míst, kde může, ale nemusí využít *appoggiatury*. Záleží to ovšem na dirigentovi, který buď upřednostňuje více zdobení nebo se drží klasicistní jednoduchosti. Zároveň se v árii nachází místa, kdy je třeba dodržet typicky „mozartovské odtahy“, kterých v této skladbě docílíme lehkým důrazem na první dobu každého taktu.

V taktu č. 20 a 57[23] je psaná koruna, která nabízí možnost krátké a jednoduché kadence. V taktech č. 31-33[24] se nachází technicky náročnější oktávové skoky a zároveň může být tato fráze dechově vyčerpávající. Tomu lze předejít hlubokým nádechem v polovině taktu č. 30[25] a s dechem šetřit tak, aby bylo možno zpívat celou frázi na jeden nádech. Následující takty se mohou zdát na první pohled poměrně jednoduché, avšak je nutno si uvědomit, že se jedná o přípravnou frázi k taktům č. 41 a 44, kde se zpívají tóny g^2,

[21] V textu kapitoly se odkazuje na notový materiál, který se nachází v příloze č. 1.
[22] Překlad Kronbergerová Marie – překladatelka, publicistka a jazyková poradkyně.

což je již náročnější tessitura. V taktu č. 57 se nachází již zmiňovaná koruna na tónu *as*^{2} na text ‚....*chieder pietà*"[26]. Aby tato nota hezky zazněla, je řešením správně ukotvit tón v předních rezonátorech. V posledních dvou frázích, před vrcholem skladby, jsou psané trilky na *„tralala*", které by měly být co nejodlehčenější a taktéž uvolněné v předních rezonátorech, aby splnily hravý afekt související s významem textu závěru árie. Poslední dvě fráze skladby můžeme chápat jako samotný vrchol árie, ve kterém W. A. Mozart použil neobvyklých intervalových skoků – velkých nón.

Z pohledu hereckého vychází vše z překladu textu árie. Celá árie se odehrává v pokoji sester. Aby sestry pochopily správně, co se jim Despina snaží říct, zaujme pozici muže, kterou znázorňuje zpevněním postavy, „vyprsením se" a zaťatými pěstmi. Všechno, co řekne, zveličuje, až paroduje. Po komickém vojenském pochodování po forbíně se Despina sama sobě zachichotá a ladnými ženskými pohyby sestrám nabízí šálek čaje. Na obou stranách pokoje stojí figuríny s dámskými župany, které Despina využije jako rekvizitu a názorně na nich ukazuje sestrám mužské svádění. Proto opět zaujme pozici muže, pokleká k figuríně, líbá imaginární ruce, osahává ji a vyzívá k tanci. Aby dívky pochopily, že když muž spatří hezčí ženu, tou první rázem pohrdá, Despina přechází ke druhé panně a svádí ji o to intenzivněji. Celou tuto hereckou etudu uzavírá svými oblíbenými tanečními kreacemi, které se snaží naučit i dámy, aby se uvolnily stejně jako ona a začaly se více bavit.

4.3 Árie z 2. jednání[27]

Druhá árie Despiny *„Una donna a quindici anni..."* otevírá 2. jednání opery Cosi fan tutte. Celá árie je napsaná v tónině G dur, začíná s tempovým označením *Andante* a od 21. taktu se mění na *Allegretto*. Celá je psaná v 6/8 taktu. Intonační rozpětí skladby je od d^1 po h^2 a celá se stejně jako první árie prioritně pohybuje ve střední sopránové poloze. Tato árie celkem obsahuje 99 taktů. Také této árii předchází recitativ spolu s Fiordoligi a Dorabellou, stejně jako v árii z 1. jednání.

V árii Despina sestry poučuje, jak by se měla chovat mladá žena vůči mužům, co vše by měla znát a jak muže ovládat. Ačkoliv se na první pohled může zdát, že je poučuje pro jejich dobro, je mazaná a vše dělá ve svůj prospěch, aby přiměla sestry si užít s cizinci

[26] Český překlad: „... žádejte milost".
[27] V textu kapitoly se odkazuje na notový materiál, který se nachází v příloze č. 2.

a tak dopomohla Donu Alfonsovi vyhrát sázku. Na konci árie je sama na sebe pyšná, protože se jí zdá, že toto poučení se sestrám zalíbilo.

Vzhledem k významu textu by se celá skladba měla zpívat radostně a s taneční náladou. Interpretka by měla mít v této árii především velmi dobře promyšlenou a zpracovanou agogiku. Hned v prvních dvou taktech, aniž by to bylo psáno, pocitově zpívám *portamento* a to proto, abych výrazově oddělila následující takty. Ve 4. taktu se pak nachází šestnáctinové noty pod obloukem, a tam by se mělo *legato* přísně dodržet. V taktech č. 6 a 7 jsou psané *appoggiatury*, kterých je vhodné využít ve výrazu hravosti Despiny. Vzhledem k tomu, že fráze od taktu č. 13-17 a č. 17-21 jsou naprosto totožné, je vhodné je také výrazově rozlišit. Význam textu může pomoci i v dynamickém rozdílu a to například tak, že první fráze bude *forte*/mezzoforte a druhá fráze naopak *mezzopiano/piano*. Ve 21. taktu se nachází koruna a změna tempového označení, které mění charakter následujících frází. To vyjadřuje psané *staccato* v hudebním doprovodu. Fráze, která začíná taktem č. 29, má melodickou linku sestupně vzestupnou v intonačním rozpětí velké sexty v poměrně rychlém tempu, a proto je třeba dbát na intonační čistotu.

Psané koruny v taktu č. 36 je nutné podtrhnout pocitovým zatěžkáním a *ritardandem* tří předcházejících tónů. To pomůže také ve výrazu, kdy Despina vypočítavě tvrdí, že lhaní je um. V následující frázi je napsána nota fis^2 ve *forte* na text *„regina*". V 67. taktu zápis udává podobnou melodii jako v předcházejících frázích, avšak v exponovanější poloze a opět se zde nachází text *„regina*", tentokrát na notě g^2 , a tak zde platí totéž, co v taktu č. 37. V taktu č. 75 se objevuje melodická gradace, a proto tuto část začínám v *mezzopiano* postupným *crescendem* až do *forte* v taktu č. 78 na text *„voglio*". V 80. taktu se nachází nota d^1 , která je pro soprán již poměrně nízko, a proto ji zpívám propojeným hrudním rejstříkem. Následující fráze, od taktu č. 81, je celá ve *forte* a melodie se neustále pohybuje na tónech fis^2 a g^2, proto je třeba dávat pozor na správné posazení dechu do bránice a volné hrdlo. Zároveň můžeme tuto frázi chápat jako vrchol celé árie, protože se zde objevuje také nejvyšší tón ve skladbě – h^2. Poslední fráze árie zpívá Despina sama pro sebe, proto je zde žádoucí zpěv v *pianu*.

Tato árie je z pohledu herectví, pohybu a kreací dosti obsáhlá. Fiordiligi a Dorabella relaxují ve wellness a Despina jako jejich věrná služebná obě obskakuje a stará se o jejich pohodlí. Proto má jedinečnou možnost opět dívky poučovat,[28] zatímco jim nanáší pleťové

[28] Viz český překlad v příloze č. 2.

masky, oškrabuje jim ztvrdlou kůži na patách a natírá jim holící pěnu na nohy. Účel je jednoznačný – dívky očekávají pánskou návštěvu, a proto chtějí vypadat dokonale. Hereckých akcí a použitých rekvizit je v této árii nespočet, a proto je důležité mít dokonale zažitou hudbu i text árie. Je zde možnost ideálně vystihnout povahu Despiny již zmíněnou rychlou chůzí, ostrými pohyby a teatrální mimikou a gesty. Despina je k dívkám naprosto upřímná, a tak se jim neostýchá dát najevo, že jejich nohy nejsou příliš voňavé ani krásné. Tyto emoce lze vyjádřit výraznými a znechucenými úšklebky v obličeji. Despininy gesta jsou jasným důkazem toho, že nohy sester nejsou příliš vábné, a proto drží chodidla pouze dvěma prsty. Jelikož má Despina smysl pro humor, nenechá si ujít příležitost nanést holící pěnu tak, aby prskala všude okolo. Po odvedení své práce dívkám podá žiletky, ručníky, nechává je odpočívat a opět svými kreativními pokusy o tanec opouští jeviště.

4.4 Osobní interpretační přínos

Pochopení a vcítění se do nastudované postavy je velmi důležité, má následně vliv na její konání, jednání a také chování se na jevišti k ostatním postavám. Despina je mladá pokojská, svobodomyslná, rozverná hyperaktivní a to mě inspirovalo k tomu, abych z ní vytvořila moderní mladou dívku. Když jsem na jevišti sama, zapálím a vychutnám si svou cigaretu a dám si k ní čaj. Když vidím možnost se napít skleničky šampaňského, moc ráda této situace využiji a s radostí si ji vypiji a ještě si potají naliji další. Jsem velmi zvědavá, a proto se někdy kolem sester plížím, jindy kolem cizinců procházím po špičkách, nebo se na ně nenápadně dívám mezi prsty. Mám možnost se herecky i pěvecky vyjádřit také ve svých dalších dvou převlecích.

V převleku doktora, jsem vytvořila komickou postavu tak, že jsem zvolila cupitavou chůzi o velmi drobných krocích stařičkého pána trpícího na „Parkinsonovu chorobu“.[29] Přehnaný třes těla a především rukou se k této starší postavě hodí. Také změna barvy hlasu a dikce jsem zde využila a zpívám doktora hypernazálně[30] až parodicky se zvýšenou pozorností, abych si hlasově neublížila. Do přehnané artikulace přidávám jemné šlapání si na jazyk, aby Fiordiligi s Dorabellou nepoznaly, že se jedná o Despinu v převleku.

[29] **Parkinsonova choroba** – neurodegenerativní onemocnění centrální nervové soustavy, častými projevy jsou třes, pocity únavy, ztuhlost v končetinách a svalech, problémy se spaním a další. Parkinsonovu chorobu poprvé popsal londýnský lékař James Parkinson v roce 1817. (**ROTH**, J.,**SEKYROVÁ**, M. a **RŮŽIČKA** E. Parkinsonova nemoc, 2009.).

[30] Huhňavý, nosový zpěv.

V druhém převleku jako notář, jsem využila vážnosti této postavy a použila jsem zde chůzi ve shrbené poloze a v mírném předklonu, což má znázorňovat stará a bolavá záda. Notářovy velmi výrazné a komické brýle znázorňují špatný zrak a díky nim i velmi špatnou orientaci na jevišti, která se projevuje vrážením do lidí a do zdí. Svatební smlouvu, kterou mám u sebe k podpisu pro snoubence, začnu kvůli špatnému zraku číst vzhůru nohama, ale zamilovaným párům naštěstí nepřijde nic podezřelé. Přes tyto brýle opravdu nejde vidět, proto si je komicky musím posunout během zpívání na špičku nosu, abych viděla na dirigentovu ruku. U postavy notáře jsem použila hlubokou polohu hlasu se záchvaty kašle, i když stále zpívám v sopránové poloze. Je to pro hlasivky namáhavé, ale zní to velmi komicky.

5 KOSTÝMY V OBDOBÍ ROKOKA SE ZAMĚŘENÍM NA INSCENACI COSÌ FAN TUTTE V OLOMOUCI

V inscenaci opery Così fan tutte Moravského divadla Olomouc se kostýmní výpravy a scénografie ujala Miriam Struhárová, která celou inscenaci koncipovala do období rokoka. Tento sloh dostal název podle pokrouceného ornamentu "rocaille" (rokaj), což v překladu znamená mušle. Rokoko rozkvetlo za vlády Ludvíka XV. Tento sloh kladl důraz na krásu, nádheru a důstojnost. Za vlády Ludvika XIV. byla Francie považována za "královnu" módy, ovšem období rokoka potvrdilo nejlepší pověst a vůdčí postavení v celosvětovém měřítku a zachovalo si módní prvenství tehdejší doby. Oděvy tohoto slohu byly rafinovanější a dekorativnější, než oděvy období předcházejícího. Typická rokoková silueta se nazývala "Robe ala francaise", neboli šaty po francouzsku. Tento styl se udržel až do doby Velké francouzské revoluce. Úbor se skládal ze tří základních prvků a to z šatů, spodničky a trojúhelníkové náprsenky, jež vyplňovala hluboký výstřih živůtku. Pod šaty se nosil korzet a krinolína vyztužená kostrou, které společně tvarovali siluetu. V době kdy rokoko dosahovalo ornamentálních výšin, šlechta potřebovala pohodlnější oblečení pro běžný život a inspiraci hledala u prostého lidu. Funkční kazajky a sukně žen z nižší vrstvy ovlivnili módu panstva a vznešené dámské odívání se s výjimkou formálních příležitostí postupně přibližovalo k střízlivějšímu stylu. Dámská rokoková móda se nesla v duchu elegance, rafinovanosti a zdobnosti, a také zde vstupovaly prvky rozmarnosti a koketerie. Drobné detaily zjemňovaly ohromné krinolíny. Šilo se z hebkých atlasů a saténu, jejichž lesk doprovázely bohaté kaskády krajek a stuh v něžných pastelových, světlých tónech. Míra přirozených proporcí byla porušená. Charakteristickým rysem se stala neúměrnost. Rozměry krinolín a účesu kontrastovaly s miniaturními ozdobami, přirozenost byla nahrazována napodobeninami a nepravými efekty. Rozmary šlechty podporovali módní návrháři, kteří se předháněli v ohromných úpravách hlavy i oděvu. Hlavními prvky dámské módy byla krinolína, která fungovala jako podpěrný systém šatů, kterou tvořilo pět řad obručí, které se směrem nahoru zmenšovaly. Sukně se na bocích zvedla natolik, že si o ně dámy mohly opřít ruce. Nepřirozeně řasená sukně si vyžádala i specifické držení těla. Mírně zvednuté ruce s lokty od těla připomínaly pózu porcelánových figurek. Sukně zdobily celé kaskády krajek, stuh, kokard a umělých

květin, které si rokoko velmi oblíbilo. Prádlo se v době velkých dekoltů uplatnilo daleko více než dříve. Spodnička nesloužila pouze jako výztuž sukně. Její spodní lem, který byl často zdobený krajkami, stuhami či volány, byl při chůzi občas vidět a také byly někdy odhaleny nohy ke kotníkům, proto se punčochy staly módním doplňkem. Zdobily se dokonce stříbrem i zlatem a výšivkami.[31]

Rokokové střevíce se šily z brokátu, hedvábí, sametu či atlasu. Vysoké podpatky, krajkové ozdoby a pentle z nich vytvořily módní křehký doplněk. Mužskou obuv představovaly nízké střevíce zdobené sponou.[32]

Rokokové účesy nesly vše, co vymyslela fantazie kadeřníků. Bílé pudrované paruky zakrývaly věk, působily vyumělkovaně jako celá rokoková móda. Účesy byly velmi nepohodlné, ale naopak velmi módní. Do účesu se například vkládaly ploché lahvičky s trochou vody do nichž se zastrčily živé květiny a stonky. Jaro na hlavě uprostřed sněžného bílého pudru působilo jako svěží vánek. U mužů se paruky upravovaly do copu, svázány stuhou a pudrovaly se na bílo.[33]

Typickou rokokovou ozdobou byly mušky. Tyto malé hedvábné náplasti různých tvarů jako jsou například květiny, kolečka, čtverečky či zvířátka kontrastovaly s pečlivě nalíčenou pletí. Objevovaly se rafinovaně na místech, které měly upoutat svou krásou a svůdností. Například na čele, šíji, tváři a poprsí. Doplňkem dámské toalety se stal malý váček na kosmetické drobnosti tzv. "pompadourka". Název dostala tato malá mošnička podle markýzy Pomadour, milenky Ludvika XV. Na dvorech hrály velkou úlohu také vějíře. Dámy je směly rozevřít teprve v přítomnosti královny. Vyráběly se z kůže, hedvábí, pergamenu a zdobily se perletí, želvovinou a stříbrem. Později se začaly užívat i v měšťanské společnosti. Vyumělkovaný styl odívání zvýrazňovalo složité líčení. Nánosy pudru stylizovaly tvář. Přes všechnu okázalost byla rokoková móda velmi nehygienická. Silné parfémy přehlušovaly zápach špíny a potu.[34]

[31] SKARLANTOVÁ, Jana a ZÁRECKÁ, Jaroslava. *Základy oděvního výtvarnictví.* Praha: SPN, 1978.
[32] Móda: z dějin odívání 18., 19. a 20. století: sbírka Kyoto Costume Institute. Přeložila BRABCOVÁ, Blanka. Vyd. 1. Praha: Slovart, 2003. ISBN 3822826243.
[33] SKARLANTOVÁ, Jana a ZÁRECKÁ, Jaroslava. *Základy oděvního výtvarnictví.* Praha: SPN, 1978.
[34] Móda: z dějin odívání 18., 19. a 20. století: sbírka Kyoto Costume Institute. Přeložila BRABCOVÁ, Blanka. Vyd. 1. Praha: Slovart, 2003. ISBN 3822826243.

5.1 Rozbor kostýmů z inscenace Così fan tutte v Olomouci

Dorabella má kostým s rokokovou siluetou skládající se z korzetového tvarovaného živůtku zdobeného volánky, mašlemi, a tříčtvrtečním rukávem s volánkem, který je sešitý dohromady s vrstvenou sukní se zapínáním vzadu. Sukni nadzvedává typická rokoková krinolína, která je dlouhá až na zem. Jako základní vzor materiálu celého kostýmu Dorabelly výtvarnice použila diagonální široké pruhy střídající se v barvách světle modré a kávově hnědé. K tomu mistrně doladila do barvy vějíř z pravého peří a modrou tylovou aplikaci, která zdobí rokokovou paruku. Dominantou dekoltu jsou výrazné perly a drobné náušnice. Když Despina svléká Dorabellu ve scéně před diváky, Dorabella zůstavá v korzetu a v širokých řasených kalhotách ke kolenům z bílého saténu, které jsou zdobené modrými mašlemi stejně jako na živůtku. Celek doplňují bílé síťované samodržící punčochy a bílé rokokové střevíčky s modrou saténovou mašlí. Fiordiligi má střihově skoro stejný kostým jako její sestra, ovšem výtvarnice použila jinou barevnost a to jemnou růžovou v kombinaci s bílou. Kostým je také dozdoben krajkami, mašlemi a opět zde hrají významnou roli široké pruhy. Celek doplňuje krásný bílý vějíř z bílého peří, perlový náhrdelník s medailonem, který jako doplněk je důležitou součástí příběhu. Taktéž Fiordiliginu paruku zdobí tylová aplikace, která v divadelních světlech opticky zvětší hlavu a tím ještě víc podtrhne rokokový styl okázalosti. Spodní prádlo doplňky a boty jsou totožné jako u Dorabelly. V průběhu opery hrají Dorabella i Fiordiligi v dámských barevných županech, které jsou ozdobené volánky, se zapínáním na jeden knoflík pod prsy. Obě sestry mají župany oblečené na spodním prádle, to znamená na korzetu, kalhotkách a samodržících punčochách. Ve finále druhého jednání obě dámy přicházejí na scénu v honosných bílých bohatých svatebních šatech v rokokové siluetě. Paruky zdobí dlouhé tylové závoje, které splývají s šaty až k zemi.

Celou operu zahajuje komická scéna ve které Ferrando s Guglielmem spadnou z nebe jako dva parašutisti, což je "skok" z 20. stol., protože padák vznikl až v roku 1911. Ferrando i Guglielmo jsou poprvé na scéně v kombinézách hnědé barvy, které jsou zdobené výložkami se zlatými třásněmi na ramenou, s kožešinovými límci a rukávy

s výraznými manžetami. Kostým je celoplošně prostřihávaný a zdobený zlatými prýmky a výraznými zlatými knoflíky s nakládanými falešnými kapsami. Tříčtvrteční nohavice kalhot obou pánů z boku také zdobí zlaté knoflíky a jsou doplněny černými holinami. Na hlavách mají letecké brýle, kožené ušanky a černé kožené rukavice, které ladí k ušankám a holinám. Aby výtvarnice docílila následně výrazné kostýmové změny, oba pány doplnila tmavými vousy. Následující pánské převleky mají opět rokokový styl a siluetou jsou stejné. Stejně jako u sester jsou použité odlišné barevnosti, které divákovi dopředu naznačí příběh. Ferrandův kostým obsahuje kabátec áčkového střihu v modré barvě, zdobený mašlemi, prýmkami, nakládanými kapsami se saténovými stuhami. Přední díly zdobí aplikace z řasených prymek, sladěné do barev. Na spodním díle rukávu jsou kolové volány ze šifonu. Ze stejných materiálů i barev výtvarnice navrhla výrazné fiží pod krk. Pod kabátem má Ferrando druhou vrstvu a tou je saténová fialová košile a pánská vesta. Ferrandova vesta je s jemným proužkem, jehož barevnost krásně funguje k vrchnímu kabátci, zatím co u Guglielma barevnost jeho spodní vesty nádherně ladí s kostýmem Fiordiligi. Pod vestami mají pánové oblečené saténové košile do barvy ke kostýmu a kalhoty tříčtvrt'ového střihu. Spodní lem je opět zdobený mašlemi, jejichž barva se odráží na mašlích a na střevících. I pánské nohy zdobí síťované podkolenky tmavé barvy se vzory. Ferrandovy kalhoty jsou z modrého saténu bez vzoru a Guglielmo má saténové kalhoty s barevnými proužky. Košile obou pánů jsou zdobené volánky s fiží a mašlemi, které trčí z rukávu kabátce. Obě pánské paruky jsou v rokokovém stylu šedé barvy, s copem vzadu, po stranách hlavu zdobí prstencovité lokny.

Don Alfonso má taktéž typický rokokový kabátec tmavě šedé barvy z brokátu. Kostým obsahuje vestu se zdobnými aplikacemi, pod krkem má šifonové fiží s mašlí a manžety na rukávech. Tříčtvrteční kalhoty s jemným šedočerným proužkem barevně ladí s kostýmem Despiny. Tak jako Guglielmo a Ferrando má na nohou podkolenky, rokokové pánské střevíce na podpatku se sponou. Paruka Dona Alfonsa je schválně neupravená a rozvrkočená. Alfonsova tvář je nalíčená podle rokokového stylu a doplňuje ji nalepený dlouhý šedivý plnovous, který koresponduje s parukou.

5.2 Rozbor kostýmů Despiny z inscenace Così fan tutte v Olomouci

Despina přichází na jeviště v kostýmu rokokového stylu. Na sobě má živůtek s obdelníkovým výstřihem s šifónovými vsadkami a rukávem, který je zakončený kolovým volánem, který je střižený v pase a do něj je všitá bohatá sukně. Celý tento kostým služebné je pruhovaného materiálu v černobílé barvě. Přes šaty je uvázaná bílá šifónová zástěra s velkou a výraznou mašlí. Objem sukně drží bočky a krinolína, která s jednoduchým bílým nezdobeným korzetem pod šaty tvoří rokokovou siluetu. Hlavu jí zdobí velká černá kudrnatá paruka s dvěma velkými vyčesanými drdoly po stranách.

Na konci prvního jednání se Despina převléká do svého prvního přestrojení za doktora. V rychlosti si Despina na své pruhované šaty obléká černý tříčtvrteční kabát balónového střihu s límcem tzv. stojáčkem. Přední díl kabátu zdobí nařasené černé prýmky a na rukávech jsou široké manžety s knoflíky. Velmi dominantním doplňkem doktorova převleku je velký černý plstěný klobouk s velkou širokou krempou a vysokou kloboukovou hlavou. Detailem převleku jsou černé kulaté plastové brýle s velmi hrubými skly.

Ve finále druhého jednání se Despina podruhé převléká a to do role notáře. Na sobě má černou dlouhou pelerínu z materiálu připomínající koberec se dvěma průstřihy na ruce v předním díle. Dominantou, která se barevně odráží na tmavém základu peleríny, je velký bílý límec, který spadá přes ramena a v předním díle je střižený do tvaru výrazných špic a v zadním díle do kulata. Doplňkem kostýmu notáře je výrazný mušketýrský klobouk s velkým pérem a alonžová kudrnatá černá paruka spadající pod ramena. Notářův převlek doplňují stejné brýle jako u doktora.

5.2.1 Pozitiva a negativa kostýmů Despiny na jevišti

Každý umělec by se měl umět přizpůsobit a vypořádat s danými kostýmy, které jsou navrhnuty pro inscenaci. Každý kostým může zpěvákovi pomoci, ale i ublížit z hlediska pohybového, hereckého či pěveckého. Také role Despiny čelí pozitivním i negativním vlivům svých kostýmů. Nedílnou součástí dámských kostýmů bývají dámské korzety. V mém případě mi korzet napomáhá k uvědomění si a podpoře celkové

dechové opory a také napomáhá ke správnému držení těla. Paruka Despiny je asymetrická i těžká, a proto je třeba ji pečlivě připevnit a přilepit k hlavě.

Oba převleky Despiny se vrství na její kostým, a proto jsou v celkovém výsledku oba kostýmy příliš těžké. Pohyb a zpěv na jevišti v těchto kostýmech není vůbec snadný. Je pod nimi nepříjemné teplo a musím si dávat pozor na koordinaci těla. Největší nástrahou převleků jsou klobouky. Klobouk doktora je nasazen ve velmi krátkém čase na velkou paruku Despiny, a jelikož je přichycen jen gumkou, tak mě jeho tíha spojená s nestabilitou nutí být ještě více ve střehu, aby klobouk nespadl, protože role doktora je pohybově velmi pestrá. Klobouk notáře je nasazen na alonžovou paruku a tím je mušketýrský klobouk nasazen správně a nehrozí riziko jeho spadnutí během herecké a pěvecké akce. Riziko nastává ve chvíli, kdy si přede všemi musím sundat klobouk, a proto si dávám pozor na to, abych klobouk nesundala i s parukou. Veškeré pozitivní i negativní jevištní zkušenosti jsou obohacující a posunují nás v profesním životě kupředu.

ZÁVĚR

Wolfgang Amadeus Mozart byl velmi nadaný klavírista a skladatel. Ve svém životě procestoval mnoho míst, kterými se inspiroval a nejen jeho operní tvorba, ale i veškerá instrumentální tvorba se dodnes hraje po celém světě.

Cílem této bakalářské práce byl interpretační rozbor role Despiny z opery Cosi fan tutte od Wolfganga Amadea Mozarta. Roli jsem rozebrala z hlediska interpretačních předpokladů a studijního postupu. Toto jsem pak aplikovala na nastudování role Despiny do inscenace opery Cosi fan tutte z Moravského Divadla Olomouc z roku 2019, ve které osobně ztvárňuji roli Despiny. Popsala jsem rozbor interpretační, herecký, pohybový a také vztahový.

Rozebrala jsem kostým Despiny a její oba dva převleky se všemi pozitivními i negativními vlivy na jevišti, a jak se s nimi vypořádat s profesionalitou a nadhledem. Splnit požadavky dirigenta, režiséra či kostýmního výtvarníka nemusí být vždy jednoduché, ale s novými výzvami získávám nové zkušenosti, které pak mohu aplikovat v dalších operních inscenacích.

V průběhu nastudování role Despiny jsem si uvědomila, že jako interpretka musím mít výborně osvojenou pěveckou techniku. Aby byl tento umělecký výkon hodnotný, je také nezbytnou nutností mít pohybové a herecké schopnosti. Tato role mě obohatila o nové pěvecké a herecké zkušenosti. Naučila jsem se pohotověji reagovat a spolupracovat s kolegy na jevišti. Taktéž být flexibilnější a pohotovější při nečekaných situacích, které mě naučily k rychlým reakcím, improvizacím a kolegialitě. Za možnost nastudovat a zazpívat si roli Despiny v Moravském Divadle Olomouc jsem velmi vděčná a budu doufat, že se mi poštěstí si ji zahrát a zazpívat i v dalších operních domech.

RESUMÉ

Teoretická část bakalářské práce obsahuje okrajové informace o autorovy hudby, libretistovi, o době a okolnostech vzniku opery Così fan tutte. Stěžejní praktická část práce se věnuje nastudování role Despiny z Moravského divadla Olomouc 2019 a jejímu interpretačnímu, hereckému, pohybovému a vztahovému rozboru. Práce se věnuje taktéž kostýmové výpravě v historickém kontextu, nejvíce pak kostýmu Despiny a všech jejich převleků. Je zde taktéž popsán jejich možný vliv na výkon umělce na jevišti. V závěru práce autorka shrnuje své poznatky a zkušenosti získané při nastudování a interpretaci role Despiny.

SUMMARY

The teoretical part of the thesis focuses on the opera Così fan tutte in general – its author of the music, the librettist, the time and circumstances of the origin. The main practical part of the work is concerned with the role of Despina from the production of the Moravian Theater Olomouc 2019. It contains an analysis of interpretation, acting, movement and relations. The thesis is also discussing the costume design in the historical context, mostly the costume of Despina and all her costume changes. It also concerns a possible influence of the costume on the performance of the artist on the stage. In the conclusion of the work, the author summarizes her knowledge and experience gained during studying for and interpreting of the role of Despina.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMUNŮ

1. **ABBATEOVÁ, Carolyn a PARKER, Roger**. *Dějiny opery posledních 400 let.* Praha: Argo, 2017. ISBN 978-80-257-2094-3.

2. **BRABCOVÁ, Blanka.** *Móda: z dějin odívání 18., 19. a 20. století:* sbírka Kyoto Costume Institute. Přeložila Vyd. 1. Praha: Slovart, 2003. ISBN 3822826243.

3. **BŘEZINOVÁ, Pavla.** *Cosi fan tutte: Wolfgang Amadeus Mozart*. Program. Národní divadlo moranskoslezské, 2006.

4. **CASSINI,Claudio**. *Amadeus, Život Mozartův*. Praha: Academia, 1995. ISBN 80-200-0862-4.

5. **JAKUBCOVÁ, Alena a kolektiv.** *Starší divadlo v českých zemích do konce 18.století. Osobnosti a díla.* Praha, Divadelní ústav, 2007. ISBN 978-80-7008-201-0.

6. **KEFER, Reginald.** *Wolfgang Amadeus Mozart - Cosi fan tutte: Komická opera ve dvou dějstvích*. Program č. 12. Moravské divadlo Olomouc, 2019.

7. **LEONHARTOVÁ, Dorothea.** *Mozart, zamlčená tvář.* Praha: Albatros, 2005. ISBN 80-00-01721-0.

8. **MELOGRANI, Piero.** *Mozart Životopis*. Praha: Paseka, 2010. ISBN 978-80-7432-062-0.

9. **MOZART, Wolfgang Amadeus.** *Cosi fan tutte.* Milano: Ricordi, 1961.

10. **SKARLANTOVÁ, Jana a ZÁRECKÁ, Jaroslava**. *Základy oděvního výtvarnictví.* Praha: SPN, 1978.

11. **TROJAN, Jan.** *Dějiny opery*. Praha: Paseka, 2001. ISBN 80 -7185-348-8.

12. **ZOCHLING, Dieter**. *Kronika Opery.* Praha: Fortuna Print, 1999. ISBN 80-86144-24-0.

SEZNAM PŘÍLOH

I. Notové ukázky

č. 1: První árie Despiny

MOZART, Wolfgang Amadeus. *Cosi fan tutte.* Milano: Ricordi, 1961, s. 91-95

č. 2: Druhá árie Despiny

MOZART, Wolfgang Amadeus. *Cosi fan tutte.* Milano: Ricordi, 1961, s. 237-242

II. Český překlad árií

Překlad č. 1: Árie *In uomini in soldati*, KRONBERGEROVÁ, Marie. *Cosi fan tutte,* Pracovní překlad libreta. Olomouc.

Překlad č. 2: Árie *Una donna a quindici anni*, KRONBERGEROVÁ, Marie. *Cosi fan tutte,* Pracovní překlad libreta. Olomouc.

III. Rozhovor s režisérkou Andreou Hlinkovou, prostřednictvím e-mailová korespondence ze dne 21. 3. 2020

IV. Fotografie z inscenace Cosi fan tutte Moravského divadla Olomouc z roku 2019

Foto č. 1: Daniel Schulz 2019, Despina – Patricia Janečková

Foto č. 2: Daniel Schulz 2019, Don Alfonso – Jiří Přibyl, Despina – Patricia Janečková

Foto č. 3: Daniel Schulz 2019, Fiordiligi – Barbora Řeřichová, Ferrando – Josef Gráf

Foto č. 4: Daniel Schulz 2019, Dorabella – Ann Nitrová, Ferrando – Milan Vlček

Foto č. 5: Daniel Schulz 2019, Fiordiligi – Elena Gazdíková, Guglielmo – Martin Štolba

Foto č. 6: Daniel Schulz 2019, Despina v převleku za doktora – Patricia Janečková

Foto č. 7: Daniel Schulz 2019, Despina – Patricia Janečková, Ferrando – Milan Vlček

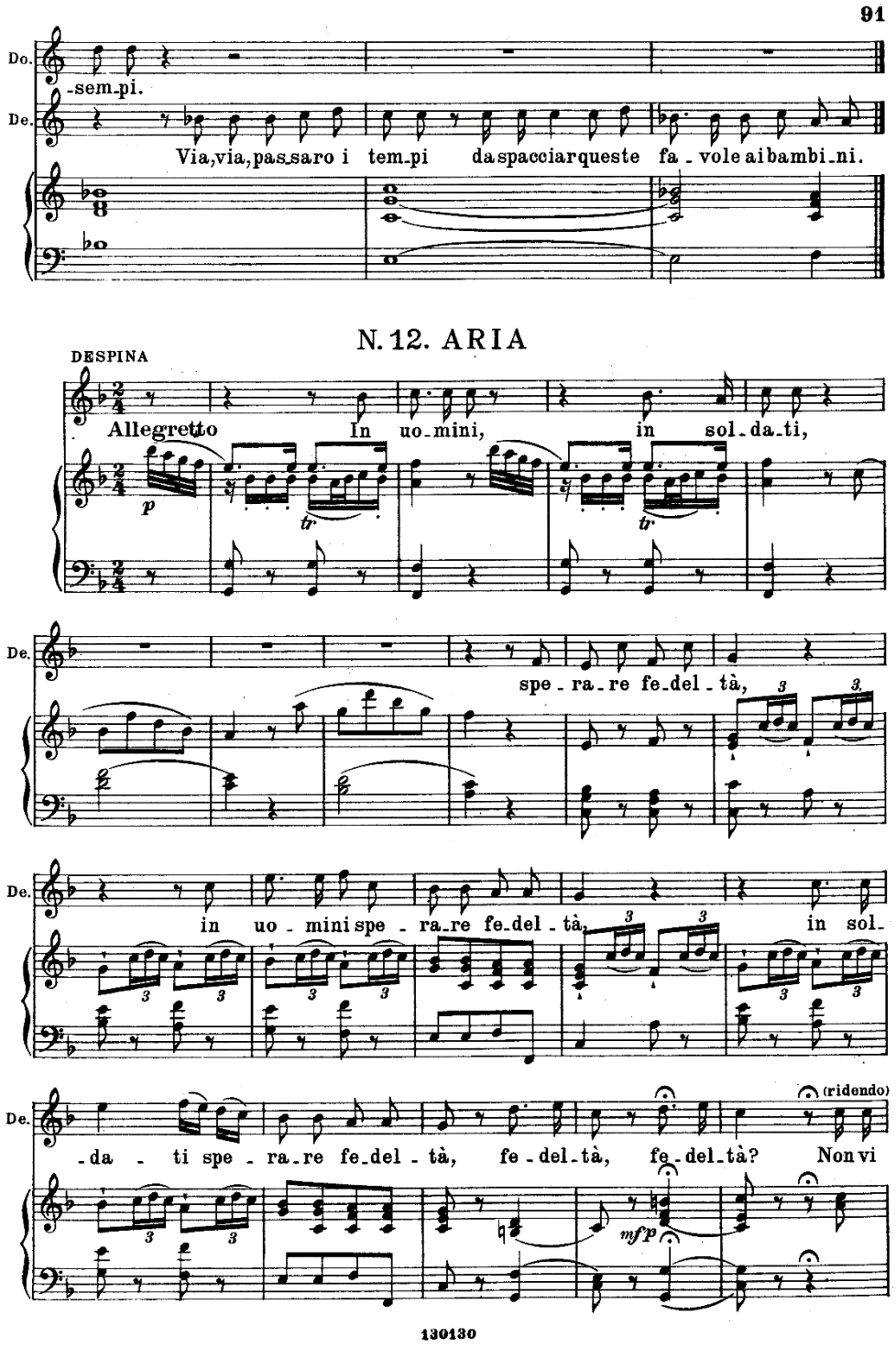
Foto č. 8: Daniel Schulz 2019, (zleva) Ferrando – Milan Vlček, Dorabella – Anna Nitrová, Don Alfonso – David Szendiuch, Despina – Barbara Sabella, Fiordiligi – Elena Gazdíková, Guglielmo – Martin Štolba

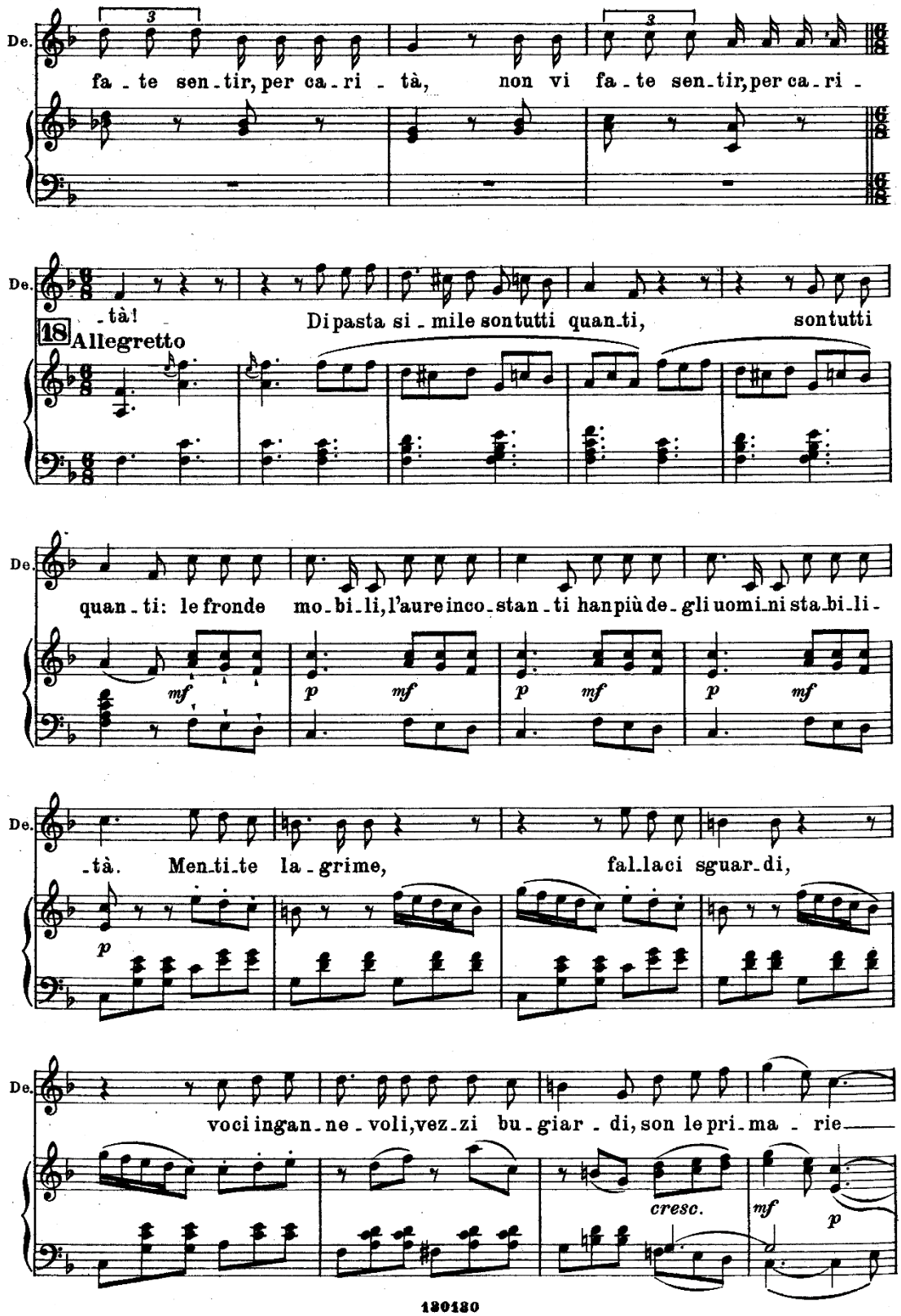
Foto č. 9: Jakub Gulyas 2020, Andrea Hlinková

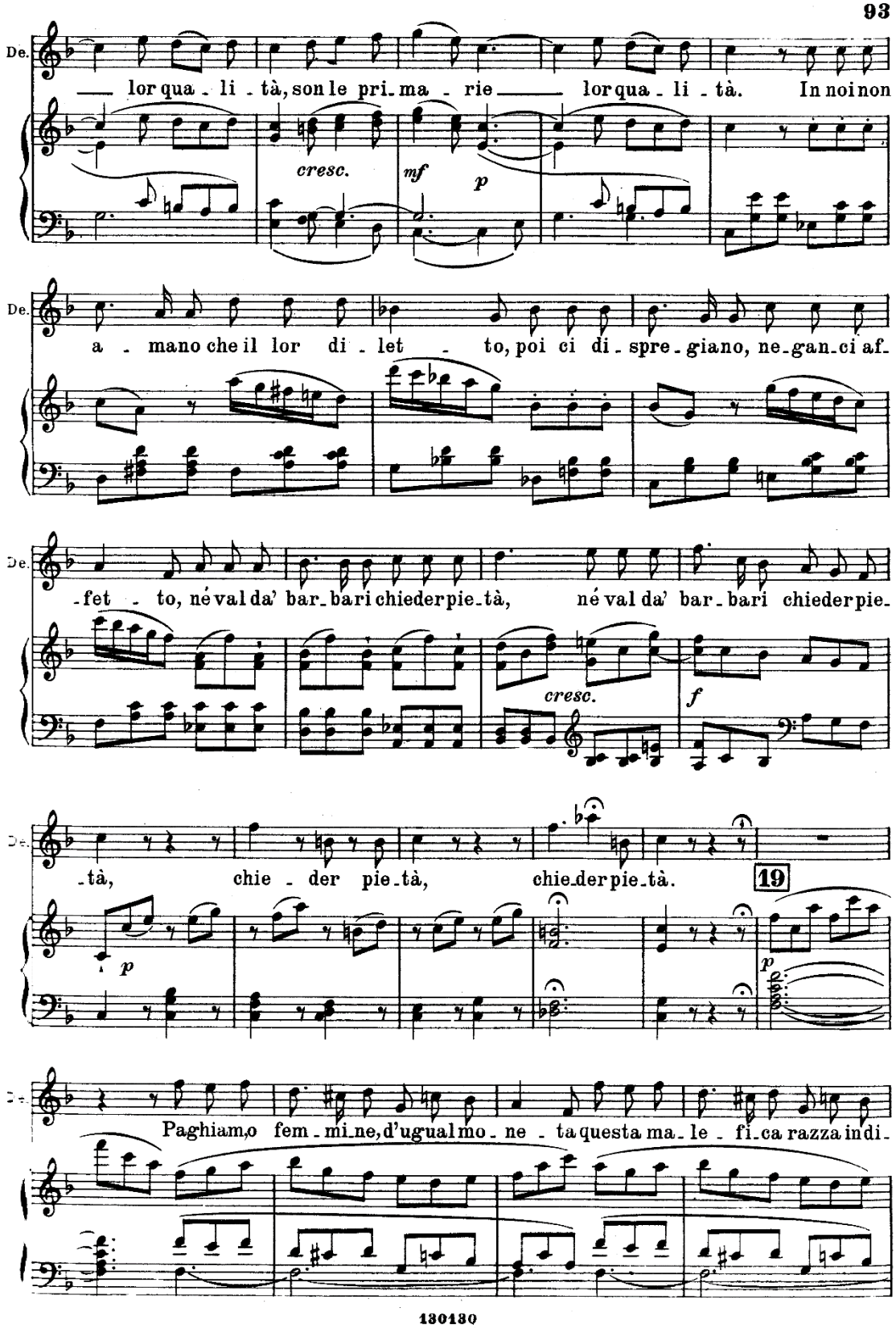
Foto č. 10: Daniel Schulz 2019, Martin Šavel – autor titulní strany, program z inscenace Cosi fan tutte Moravského divadla Olomouc z roku 2019

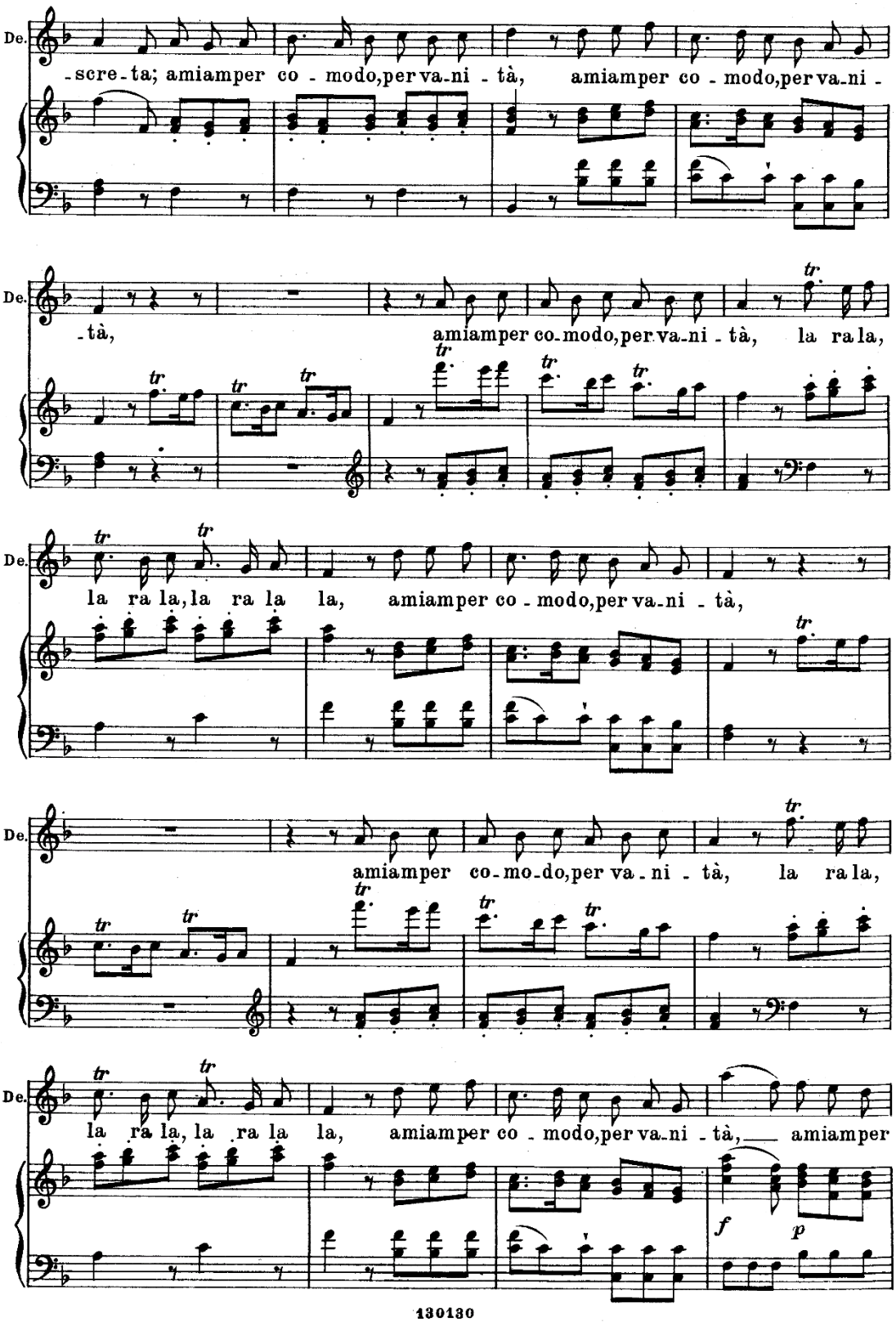
I. Notové ukázky

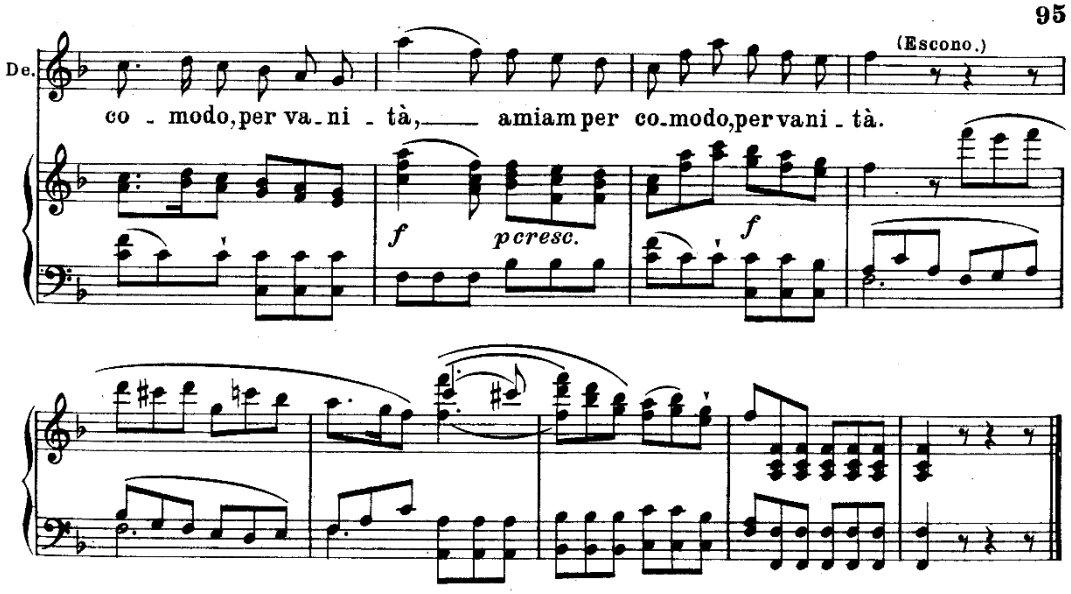
č. 1: První árie Despiny

De.
fa - te sen - tir, per ca - ri - tà, non vi fa - te sen - tir, per ca - ri -
- tà!
Di pasta si - mile son tutti quan - ti, son tutti
18 Allegretto
quan - ti: le fronde mo - bi - li, l'aure inco - stan - ti han più de - gli uomi - ni sta - bi - li -
mf
p mf
p mf
p mf
- tà. Men - ti - te la - grime, fal - laci sguar - di,
p
voci ingan - ne - voli, vez - zi bu - giar - di, son le pri - ma - rie
cresc.
mf
p

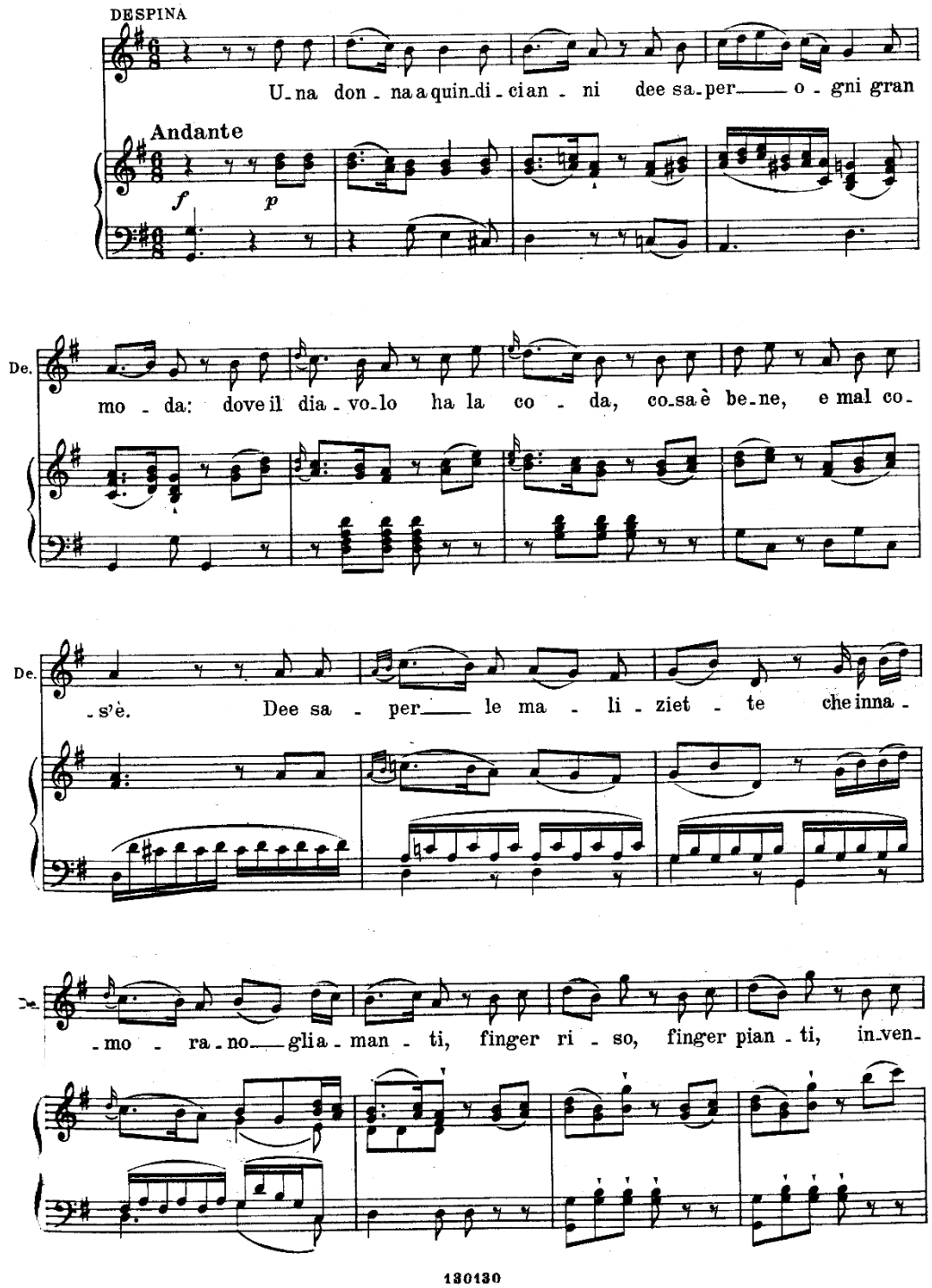

De.
lor qua - li - tà, son le pri - ma - rie lor qua - li - tà. In noi non
cresc.
mf
p
De.
a - mano che il lor di - let - to, poi ci di - spre - giano, ne - gan - ci af -
De.
- fet - to, né val da' bar - bari chieder pie - tà, né val da' bar - bari chieder pie -
cresc.
f
De.
- tà, chie - der pie - tà, chie - der pie - tà.
19
p
p
De.
Paghiam, o fem - mi - ne, d'ugual mo - ne - ta questa ma - le - fi - ca razza in di -

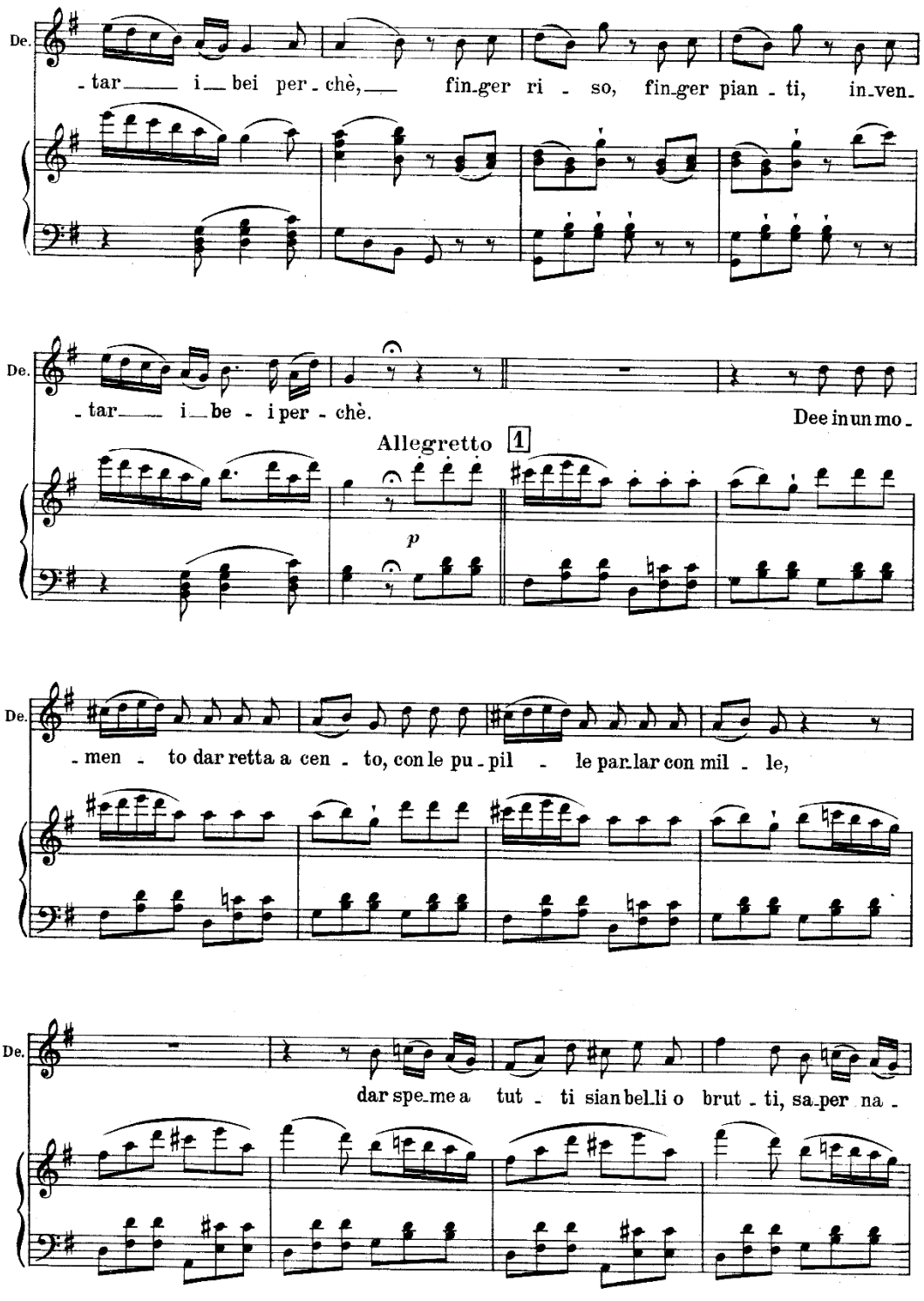

De.
-scre-ta; amiamper co - modo,per va-ni - tà, amiamper co - modo,per va-ni -
De.
-tà, amiamper co-modo,per va-ni - tà, la ra la,
De.
la ra la,la ra la la, amiamper co - modo,per va-ni - tà,
De.
amiamper co-mo-do,per va - ni - tà, la ra la,
De.
la ra la, la ra la la, amiamper co - modo,per va-ni - tà, amiamper
f
p

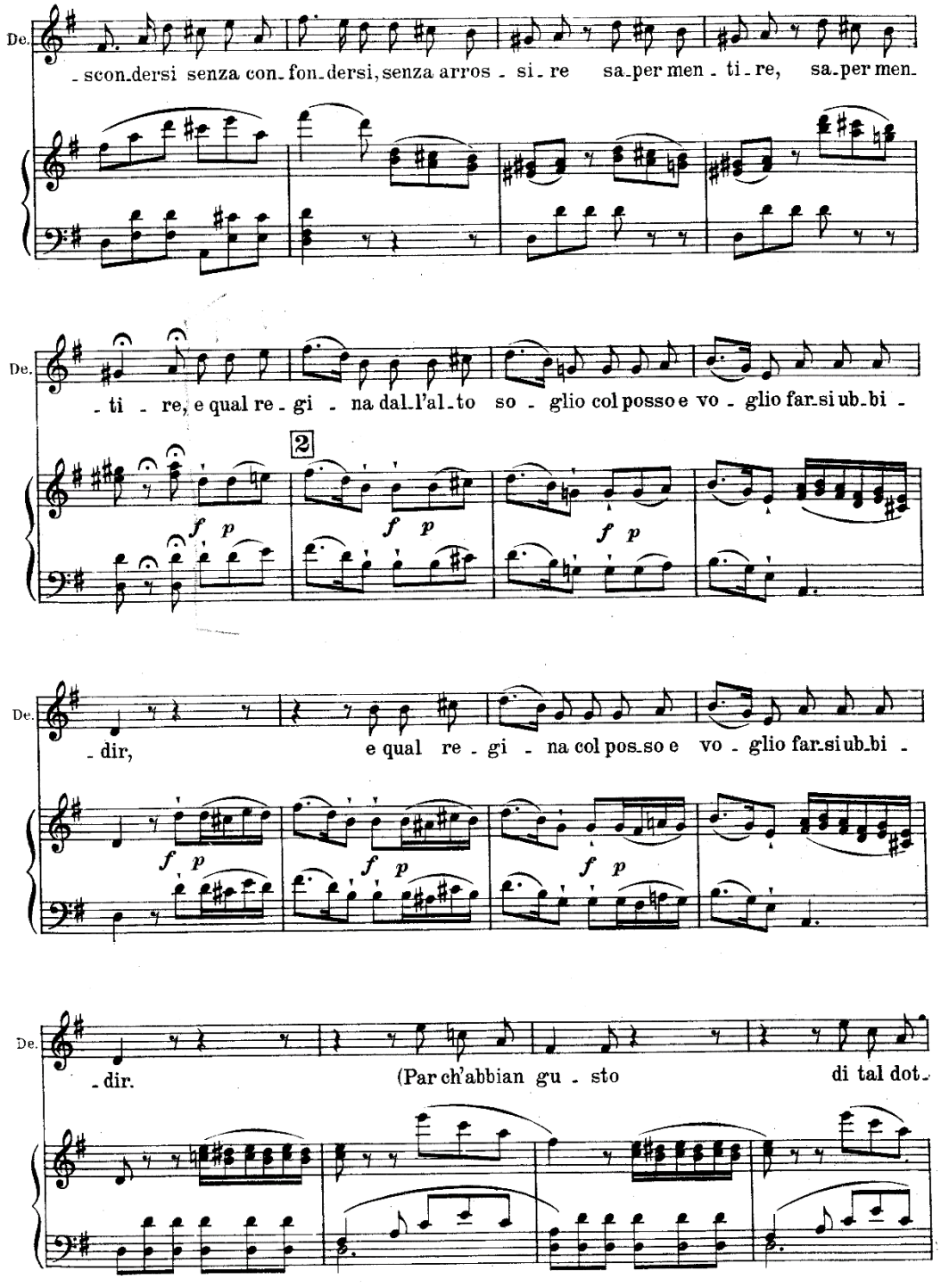

De.
co - modo, per va - ni - tà, amiam per co-modo, per vani - tà.
(Escono.)
f
p cresc.
f

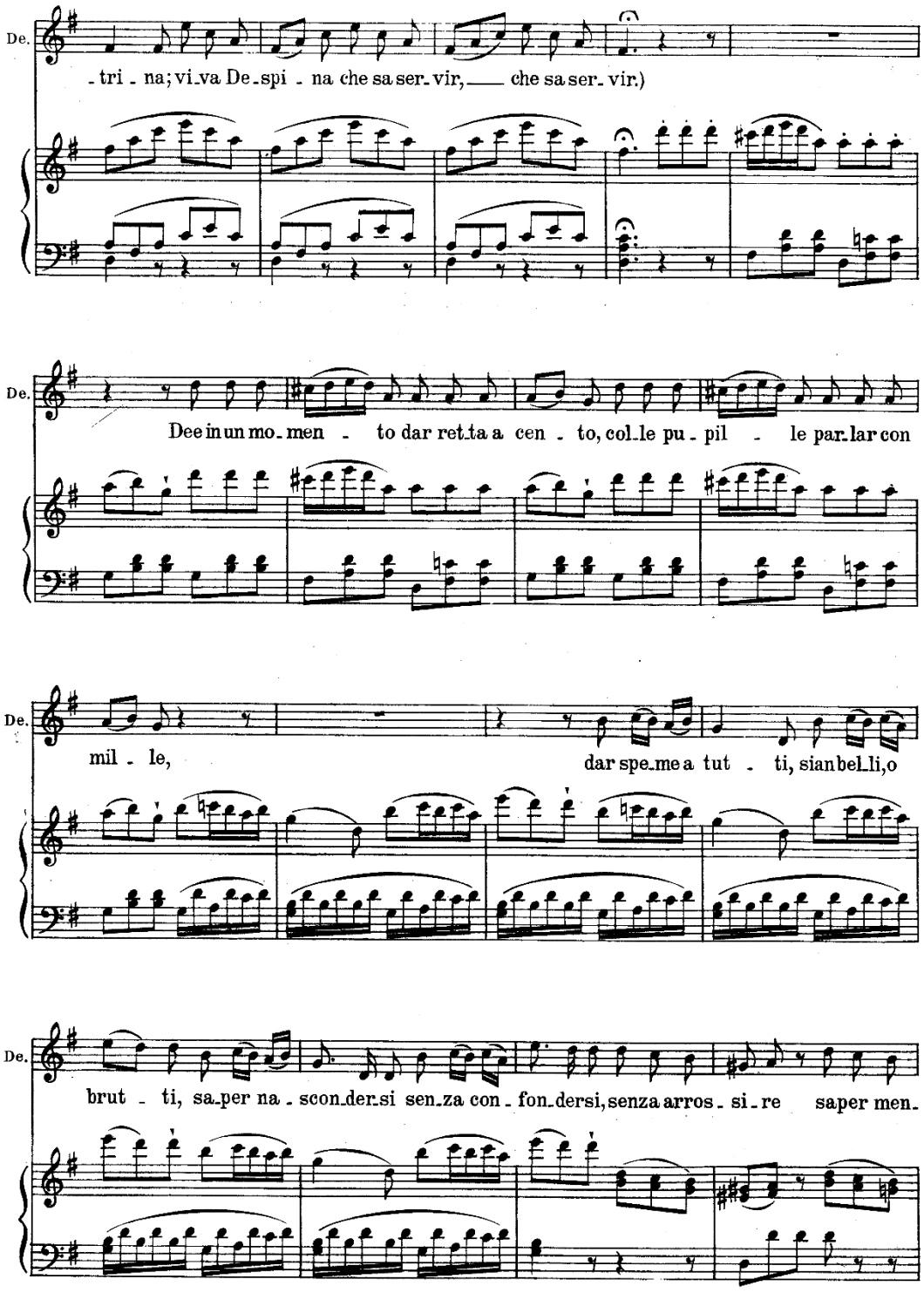
č. 2: Druhá árie Despiny

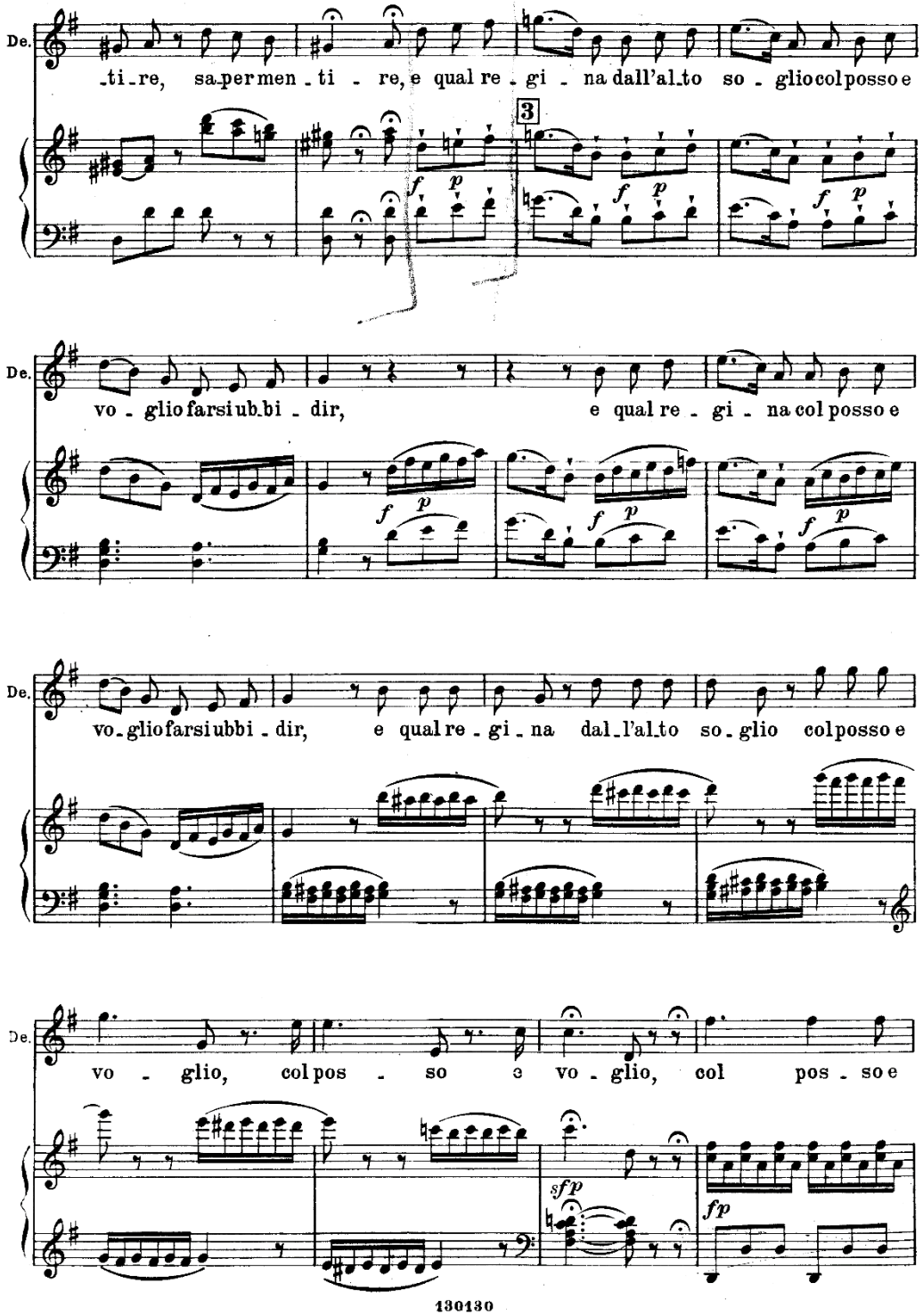
N. 19. ARIA

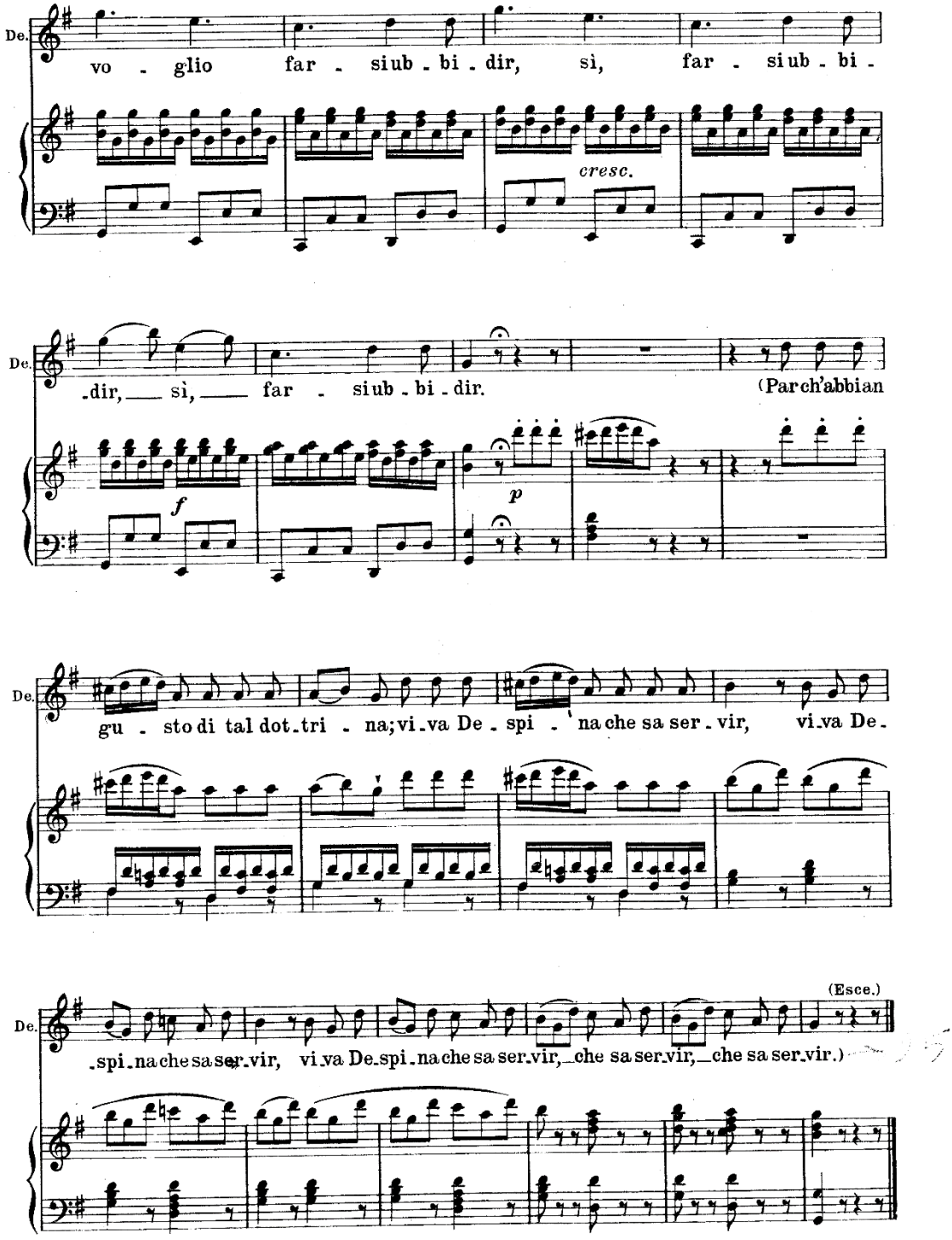

De.
-tar i bei per-chè, fin-ger ri - so, fin-ger pian - ti, in-ven-
De.
-tar i be - i per - chè.
Dee in un mo-
Allegretto 1
p
De.
-men - to dar retta a cen - to, con le pu-pil - le par-lar con mil - le,
De.
dar spe-me a tut - ti sian bel-li o brut - ti, sa-per na -

De.
-scon-dersi senza con-fon-dersi, senza arros - si - re sa-per men - ti - re, sa-per men-
De.
- ti - re, e qual re - gi - na dal-l'al-to so - glio col posso e vo - glio far-si ub-bi -
2
f p
f p
f p
De.
- dir, e qual re - gi - na col pos-so e vo - glio far-si ub-bi -
f p
f p
f p
De.
- dir. (Par ch'abbian gu - sto di tal dot-

De.
-tri - na; vi_va De_spi - na che sa ser_vir, che sa ser_vir.)
De.
Dee in un mo_men - to dar ret_ta a cen - to, col_le pu_pil - le par_lar con
De.
mil - le, dar spe_me a tut - ti, sian bel_li, o
De.
brut - ti, sa_per na_scon_der_si sen_za con_fon_dersi, senza arros_si_re saper men_

De.
_ti_re, sa_per men_ti _ re, e qual re_gi _ na dall'al_to so _ glio col posso e
3
De.
vo _ glio farsi ub_bi _ dir, e qual re _ gi _ na col posso e
De.
vo_glio farsi ubbi _ dir, e qual re _ gi _ na dal_l'al_to so_glio col posso e
De.
vo _ glio, col pos _ so e vo _ glio, col pos _ so e
sfp
fp

De.
vo - glio far - siub - bi - dir, sì, far - siub - bi -
cresc.
De.
-dir, sì, far - siub - bi - dir. (Par ch'abbian
f
p
De.
gu - sto di tal dot - tri - na; vi - va De - spi - na che sa ser - vir, vi - va De -
De.
(Esce.)
-spi - na che sa ser - vir, vi - va De - spi - na che sa ser - vir, che sa ser - vir, che sa ser - vir.)

II. Český překlad árií

Překlad č. 1:

In Uomini, in Soldati,	*U mužů, u vojáků,*
Sperare fedeltà?	*Doufat ve věrnost?*
Non vi fate sentir per carità!	*To ani nevyslovujte, proboha!*
Di pasta simile	*Z těsta podobného*
Son tutti quanti:	*Jsou všichni:*
Le fronde mobili,	*Větve pohyblivé,*
L'aure incostanti	*Vánky nestálé*
Ha più degli uomini	*Mají víc než muži*
Stabilità.	*Stálosti.*
Mentite lagrime,	*Předstírané slzy,*
Fallaci sguardi,	*Šalebné pohledy,*
Voci ingannevoli,	*Slova klamná,*
Vezzi bugiardi	*Lichotky lživé,*
Son le primarie	*To jsou hlavní*
Lor qualità.	*Jejich znaky.*
In noi non amano	*V nás nemilují,*
Che'il lor diletto;	*Než svou rozkoš;*
Poi ci dispregiano,	*Pak námi pohrdají,*
Neganci affetto,	*Odpírají nám cit,*
Né val da' barbari	*Nemá smyl od barbarů*
Chieder pietà.	*Žádat slitování.*
Paghiam, o femmine,	*Plaťme, ó ženy,*
D'ugual moneta	*Stejnou mincí*
Questa malefica	*Tomuto zlovolnému*
Razza indiscreta;	*Plemeni dotěrnému;*
Amiam per comodo,	*Milujme pro (své) pohodlí,*
Per vanità.	*Z marnivosti.*

Překlad č. 2:

Una donna a quindici anni	*Žena v 15 letech*
Dee saper ogni gran moda:	*Musí znát každou velkou módu;*
Dove il Diavolo ha la coda;	*(vědět) kde čert má ocas;*
Cosa e bene, e mal cos'e.	*Co je dobře a špatně co je.*
Dee saper le maliziette	*Musí znát svůdné triky*
Che innamorano gli amanti,	*Které vábí milence,*
Finger riso, finger pianti,	*Předstírat smích, předstírat pláč,*
Inventar i bei perché.	*Vymýšlet si krásné důvody (výmluvy).*
Dee in un momento	*Musí v jednom okamžiku*
Dar retta a cento,	*Dát zapravdu stu (mužů),*
Colle pupille parlar con mille,	*Očima mluvit s tisícovkou,*
Dar speme a tutti,	*Dát naději všem,*
Sien belli, o brutti,	*Ať jsou krásní, či ošklivý,*
Saper nascondersi	*Umět se skrývat*
Senza confondersi,	*A nenechat se zmást,*
Senza arrossire	*Bez uzardění*
Saper mentire,	*Umět lhát,*
E qual regina	*A jako královna*
Dall'alto soglio	*Z vysokého trůnu*
Col „posso, e voglio“	*Pomocí „mohu a chci“*
Farsi ubbidir.	*Nechat si naslouchat*
(Par ch'abbian gusto	*(Zdá se, že se jim líbí*
Di tal dottrina,	*Toto poučení,*
Viva Despina	*Ať žije Despina*
Che sa servir.)	*Která umí sloužit.)*

III. Rozhovor s režisérkou Andreou Hlinkovou, prostřednictvím e-mailová korespondence ze dne 31. 3. 2020

1. Jak jste se dostala k nabídce režírovat operu Cosi fan tutte v Olomouci?

Ponuku režírovať Così fan tutte v Moravskom divadle v Olomouci som dostala od umeleckého šéfa opery Miloslava Oswalda. Po niekoľkých úspešných inscenáciách, ktoré som pre toto divadlo vytvorila za posledných pár rokov (napr. Falstaff, Eugen Onegin, La Boheme, Rigoletto), som bola oslovená opäť k ďalšej spolupráci. No tento krát to chcelo zmenu, a tak sme siahli po opernej komédii W.A. Mozarta Così fan tutte.

2. Čím je pro Vás tato opera zajímavá?

Musím sa priznať, že táto opera mi je srdcu veľmi blízka, nakoľko to bol môj absolventský titul na VŠMU v Bratislave. Inscenovanie opery Così fan tutte bolo pre mňa príjemnou spomienkou na študentské časy. Všetky Mozartove opery, obzvlášť jeho komické tituly, sú pre mňa nesmierne zaujímavé a veľmi inšpiratívne. Nakoľko ovládam perfektne taliansky jazyk, je pre mňa veľkou výzvou hľadať v texte a samozrejme aj v hudbe, rôzne skryté odkazy, tajomstvá a rébusy, detaily a hlavne dvojzmysly, ktorými bol Mozart s libretistom Da Pontem preslávený. I keď zápletka tejto bizarnej opery je pomerne jednoduchá, stále má v sebe neuveriteľnú esenciu hudobnej krásy a tvorby charakterov.

3. Jaký je Váš běžný postup a příprava práce, od první zkoušky do premiéry? Jak se Vám spolupracovalo s námi, s účinkujícími?

Proces prípravy a štúdium samotnej opery je pre režiséra obdobím hľadania, premýšľania, počúvania nahrávok a rôznych rešeršov, či už knižných alebo internetových. Pre mňa je to zvyčajne aj pol roka práce, pokiaľ sa mi v hlave vyrysuje presná predstava o budúcej opere. A samozrejme čakám, kedy ma navštívi a „kopne múza“. Ak už mám predstavu o režijnej a výtvarnej koncepcii, prichádza na rad spolupráca s výtvarníčkou, s ktorou postupne dávame dokopy „dizajn“ opery. Je to veľmi tvorivé obdobie, po ktorom prichádza väčšinou „krutá realita“ v podobe finančných možností a upúšťania od našej kreativity. V spolupráci s divadlom a jeho technickými možnosťami a vybavenosťou, hľadáme vždy

kompromisy, aby sme sa čo najviac priblížili k môjmu „ideálu“ režijnej koncepcie. No a najkrajšia časť prípravy operného diela – obzvlášť komédie, nastáva zahájením skúšobného procesu. Pri príprave opery Così fan tutte v Moravskom divadle v Olomouci som sa stretla s úžasnou partiou mladých a nesmierne talentovaných umelcov. Moje vysoké režijné nároky padli na úrodnú pôdu, nakoľko atmosféra celého skúšobného procesu bola veľmi priateľská, inšpiratívna, konštruktívna, i keď niekedy aj možno vyčerpávajúca. Toto tvorivé obdobie vyvrcholilo krásnou premiérou, s ktorou sme boli všetci maximálne spokojní.

4. Která místa v opeře jsou podle Vás klíčová?

Nájsť správny režijný kľúč ako inscenovať operu tak, aby ste donútili obecenstvo uveriť, že sa sestry Fiordiligi a Dorabella nechajú oklamať prevlekom svojich snúbencov - to je jedna z najväčších výziev pre režiséra. Ak sa toto podarí, myslím, že je to pre režiséra výhra. Kľúčových momentov je v opere podľa mňa niekoľko, ale keďže sme sa s pánom dirigentom Oswaldom rozhodli ku viacerým hudobným škrtom, dramaturgia pôvodného diela je vystavaná trochu ináč. V 1.dejstve mojej inscenácie bol kľúčovým momentom určite príchod Ferranda a Guglielma v prestrojení za homosexuálnych módnych štylistov. Od tohto momentu začína naozajstná „crazy“ komédia, ktorá vrcholí prvým finále na konci 1.dejstva. Myslím si, že v 2.dejstve je dôležitým momentom priznanie a prehra Ferranda a Guglielma pred hlavným iniciátorom stávky Donom Alfonsom *(Così fan tutte).*

5. Kdo je to Despina? Jaká je a proč?

Despina – služobníčka, slúžka, pestúnka, spoločníčka, kuchárka, doktorka, notárka, štylistka....a hlavne pravá ruka Dona Alfonsa. Pre mňa je Despina nesmierne tvárna a komická postava, ktorá ponúka neuveriteľne pestrú škálu rôznych hereckých polôh a charakterov. Operné speváčky obsadené do tejto krásnej role Despiny, by mali mať výbornú hlasovú a technickú vyspelosť, a taktiež fyzickú kondíciu (je to samozrejme môj subjektívny názor.) V mojej réžii ju vnímam skôr ako bláznivú priateľku dvoch unudených paničiek, než nejakú negatívnu „mrchu“. Je to veľmi živá a energická postava, ktorá si spestruje svoj „nudný“ život a zabáva sa spolu s Donom Alfonsom. Nedá mi nespomenúť obsadenie Despiny Patríciou, ktorá

poňala môj režijný zámer s veľkým entuziasmom a vysoko pozdvihla úroveň inscenácie svojim hereckým a speváckym talentom. Patrícia využila pri stvárnení tejto role svoj dôvtip, cit pre komiku, výbornú taliansku dikciu a v neposlednom rade svoj nádherný lyrický soprán.

6. Co bylo Vašim cílem této režie?

Moja režijná optika zaostrila tento krát na obdobie rokoka a jeho historizujúce prvky. Vo svojich inscenáciách – predovšetkým v komédiách, využívam aj modernejšie scénické prvky, nie som striktne viazaná dobou. Mám rada prepájanie klasiky s modernou, či už sa to týka hereckých akcií, tak aj vizuálnej estetiky. Veľká pudrenka ako symbol ženskosti, bola dominantným režijno – scénickým prvkom celej opery. Fakt, že všetky ženy sme márnotratné, milujeme módu, šminky a hlavne obdiv mužov, vniesol do tejto opery trochu iný pohľad, na aký sme boli v minulosti zvyknutí. Mojim cieľom bolo vytvoriť dielo plné zábavy a možnosť poukázať i na to, že opera Così fan tutte sa zaoberá nepochopiteľným faktom, že v milostnom vzťahu môže náhoda hrať väčšiu rolu, než by sme boli ochotní pripustiť.

IV. Fotografie z inscenace Così fan tutte Moravského divadla Olomouc z roku 2019

Foto č. 1:

Foto č. 2:

Foto č. 3:

Foto č. 4:

Anna Nitrová, Milan Vlček

Foto č. 5:

Foto č. 6:

Foto č. 7:

Foto č. 8:

Foto č. 9:

Foto č. 10:

Moravské divadlo
Olomouc
Wolfgang Amadeus Mozart
COSÌ FAN TUTTE
Komická opera ve dvou dějstvích